

This Project is co-funded by the European Union, the Republic of Türkiye and the Council of Europe.
Bu Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

İdari Yargının İyileştirilmesi İçin Yol Haritası 2020-2023

Öneriler 2023-2026

İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve
Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi

İdari Yargının İyileştirilmesi İçin Yol Haritası 2020-2023

Öneriler 2023-2026

İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve
Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi

Mayıs 2023

İdari Yargının İyileştirilmesi için Yol Haritası (2020-2023) Öneriler (2023-2026), İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından ortaklaşa finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi (AK) tarafından yürütülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Projenin nihai faydalanıcısıdır. Bu Projenin sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

İdari Yargının İyileştirilmesi için Yol Haritası (2020-2023) Öneriler (2023-2026) Belgesi, Avrupa Konseyi uluslararası uzmanı Sayın Ray Burningham tarafından İngilizce dilinde hazırlanmıştır. Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla, yazarı Sayın Ray Burningham'ın sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İçeriğinde yer alanların sorumluluğu yalnızca yazara aittir ve her zaman Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi veya Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini yansıtmayabilir.

İdari Yargının İyileştirilmesi için Yol Haritası (2020-2023) Öneriler (2023-2026) Belgesi., Avrupa Konseyinin düzenlemeleriyle Türkçe diline çevrilmiş ve yalnızca çevirmenin sorumluluğu altında yayımlanmıştır. İngilizce baskısı: Road Map for an Improved Administrative Justice System

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, İletişim Müdürlüğünden (F-67075 Strasbourg Cedex ya da publishing@coe.int) önceden yazılı izin alınmaksızın çevrilemez, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi depolama ya da geri erişim sistemi dâhil olmak üzere, elektronik (CD-Rom, internet vb.) veya mekanik olarak, herhangi bir biçimde ya da araçla çoğaltılamaz, iletilemez.

Kapak fotoğrafları: Shutterstock

Kapak tasarımı ve sayfa düzeni: Kurtuluş Karaşın

© Avrupa Konseyi, Mayıs 2023

Basım yeri:
Tam Pozitif Reklamcılık ve
Matbaacılık İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
GİRİŞ	7
TÜRKİYE 2019-23 YARGI REFORMU STRATEJİSİ	8
DANIŞTAY STRATEJİK PLANI 2019-23	9
İNSAN HAKLARI EYLEM PLANI - MART 2021	9
PİLOT MAHKEMELER	10
YOL HARİTASININ YAPISI	11
İDARİ YARGIYI ETKİLEYEN DİĞER YARGI REFORMU FAALİYETLERİ	11
YOL HARİTASININ İZLENMESİ	13
I İDARİ YARGIDA İLK DERECE MAHKEMELERİ VE BÖLGE İDARE MAHKEMELERİNİN İŞ YÜKÜNÜN AZALTILMASI	14
1 KAMU İDARESİNDE İYİ KARAR ALMA VE KURUM İÇİ İNCELEME	14
2 ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜNÜN TEŞVİK EDİLMESİ	16
3 İDARİ YARGILAMA USULÜNÜN SADELEŞTİRİLMESİ VE VERİMLİLİĞİNİN ARTIRILMASI	17
II İNSAN KAYNAKLARI: MESLEKİ KAPASİTENİN ARTIRILMASI	19
III KALİTE, PERFORMANS VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI	22
IV ADALETE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE HİZMETLERDEN MEMNUNİYETİN ARTIRILMASI	25
V DANIŞTAYIN KURUMSAL KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE İÇTİHAT BİRLİĞİNİN TEŞVİK EDİLMESİ	27

KISALTMALAR

HSK	Hâkimler ve Savcılar Kurulu
AdB	Adalet Bakanlığı
İHEP	İnsan Hakları Eylem Planı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	Anayasa Mahkemesi
KDK	Kamu Denetçiliği Kurumu
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
YRS	Yargı Reformu Stratejisi

ÖNSÖZ

“İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi” kapsamında hazırlanan *İdari Yargının İyileştirilmesi İçin Yol Haritası*’nı sunmaktan büyük bir mutluluk duyuyorum.

Proje, kamuoyunun idari yargı alanındaki farkındalığını artırmakla birlikte, hâkimlerin ve mahkeme personelinin mesleki kapasitelerini güçlendirmek, mahkemelerin kalite, performans ve verimliliğini artırmaya yönelik tedbirleri uygulamak ve vatandaşların adalete erişimini güçlendirmek suretiyle kamuoyunun adalete olan güvenini artırmaya katkıda bulunmaktadır.

İdari yargı sistemi içerisinde Danıştay, Bölge İdare Mahkemeleri, İlk Derece İdare ve Vergi Mahkemeleri bulunmakta olup, bunun yanında kamu idarelerinin karar alma ve gözden geçirme süreçleri ile Kamu Denetçiliği Kurumu gibi uyuşmazlıkların ve şikâyetlerin çözümüne yönelik uygulanan alternatif yöntemler de idari yargı sisteminin bir parçasıdır.

İdari yargı son yıllarda önemli reformlara konu olmuştur. Bu kapsamda, 2016’da istinaf sistemine geçilmesi, etkinliğin ve verimliliğin artırılması ile Danıştayın üzerindeki iş yükünün azaltılması noktasında önemli bir adım olmuştur. Bu reform süreci devam etmekte olup, 2019-2023 Türkiye Yargı Reformu Stratejisi ve Mart 2021’de yayımlanan İnsan Hakları Eylem Planı ile tanımlanan pek çok faaliyet idari yargı sistemi üzerinde etkilerini göstermeye devam edecektir.

Proje kapsamında hazırlanan bu Yol Haritası, kamu yönetiminin dünyada ve Türkiye’deki değişme ve gelişmelere paralel olarak yeniden yapılandırılması ihtiyacına binaen, reformcu bir yaklaşımla bu çalışmalara öncülük eden bütün kurumları işaret ederek, idari yargı alanında hâlihazırda sürmekte olan tüm reform faaliyetlerine çok değerli bir stratejik bakış açısı sunmakta ve idari yargı sistemindeki tüm kurumları ve tarafları bir araya getirerek bütüncül bir bakış açısıyla idari yargıyı ele almaktadır.

Birçok faaliyetle ilgili çalışmalar hâlihazırda başarılı bir şekilde ilerlemiş olup, yaşayan bir belge niteliğindeki bu Yol Haritası, çalışmalar devam ettikçe güncellenecektir.

Proje kapsamında hazırlanan bu Yol Haritası’nı Türkiye’de İdari Yargı alanında devam eden reformlarla ilgilenen projenin bütün paydaşlarının istifadelerine sunuyorum.

Hakan Öztatar

*Hukuk İşleri Genel Müdürü
Adalet Bakanlığı*

GİRİŞ

İdari Yargının İyileştirilmesi İçin Yol Haritası, Türkiye’de İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi AB/AK Projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Bu projenin genel hedefi, idari yargının bağımsızlığını, tarafsızlığını ve etkinliğini daha da güçlendirerek ve kamu farkındalığının artırılması ile kamunun idari yargıya güvenini artırmaktır. Bu hedefe, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını destekleyen ve idari yargı sisteminin ihtiyaçlarına yanıt verebilirliği ile verimliliğini güçlendiren usullerin ve uygulamaların belirlenerek, yürürlüğe konmasında Türk yetkililere destek vermekle ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Projenin aşağıdaki sonuçlara ulaşması beklenmektedir:

BS1

İdari yargının etkililiğinin iyileştirilmesi için yaklaşımlar ve politikaların belirlenmesi, kanıta dayandırılması ve uygulanmasının incelenmesi.

BS2

İdari yargının kurumsal ve mesleki kapasitesinin güçlendirilmesi ve bu yolla, kamunun idari yargıya olan güveninin artırılması.

BS3

İdari yargı sistemi ve mahkemelerin ağır iş yükünün giderilmesi için tedbirlerin belirlenmesi ve desteklenmesi, mevcut yargılama öncesi çözüm mekanizmalarının güçlendirilmesi ve uygun alternatif uyuşmazlık çözüm (AUÇ) mekanizmalarının uygulamaya konulması.

BS4

BİM’lerin ve Danıştay’ın dava yönetiminin daha etkili ve etkin hale getirilmesi yolu ile istinaf/temyiz davalarının görülme sürelerinin kısaltılması ve sistem ve süreçlerde gerekli değişikliklerin yapılması.

Yol Haritası, idari yargı sistemine ilişkin yapılan derinlemesine bir değerlendirmeye dayanmaktadır ve değerlendirme sırasında tespit edilen hususlara bulunan çözümlerin uygulanmasını mümkün kılacak bir çerçeve sunmaktadır. Amacı, çözümleri uygulamak için gerekli olan eylemler konusunda proje ekibi ve paydaşlar arasında ortak bir anlayış geliştirmektir.

Yol Haritasının içeriği projenin kilit paydaşları olan Adalet Bakanlığı, Danıştay Başkanlığı, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Sayıştay, Kamu Denetçiliği Kurumu ve İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ile yapılan istişareleri yansıtmaktadır.

Yol Haritası “yaşayan bir belge” olup, daha fazla analiz ve planlama faaliyeti gerçekleştikçe, proje boyunca düzenli aralıklarla güncellenecektir.

Yol Haritasının bazı unsurları, kamu idaresine odaklanmaktadır. Bir idari uyumsuzluk yaşayan vatandaşların genel deneyimi, kamu idarelerinin işlemleri ve kurum içi inceleme mekanizmalarının yanı sıra idari yargı mahkemelerindeki deneyimlerini içerdiğinden, Yol Haritası da bunu yansıtmaktadır. Aşırı dosya yükünü önlemek için İdari Yargı Mahkemelerine ulaşan dosyaların sayısını da azaltmak gerektiğinden, bu konuda iyileştirilmiş bir idari işlem mekanizması ve kamu idarelerinde erken uyumsuzluk çözümleri önemli bir role sahiptir.

TÜRKİYE 2019-23 YARGI REFORMU STRATEJİSİ

Yol Haritasında, Yargı Reformu Stratejisine ilişkin atıflar, “2023 Yargı Vizyonu - Güven Veren ve Erişilebilir Adalet Sistemi”ne yönelik çalışmaları düzenleyen, Mayıs 2019’da kabul edilen Türkiye’nin Üçüncü Yargı Reformu Strateji Belgesi’ni konu almaktadır. Stratejinin amaçları şunları içermektedir:

Yargı Reformu Stratejisi, bir bütün olarak Türk yargı sistemiyle ilgilidir. Yapılan reformlar, hukuk ve ceza mahkemelerinin yanı sıra idari yargı mahkemelerini de etkileyecektir. Ancak, idari yargı mahkemelerinde başarılı bir uygulamanın mümkün olması için bazı reformların farklılıklar veya özel koşullara göre şekillendirilmesi gerekebilir. İdari yargının kendine has bazı özellikleri bulunmaktadır. Nispeten daha az sayıda hâkim olması, iş yükünün coğrafi dağılımı ve çoğu davada idari makamların katılımı bu özelliklerden bazılarıdır. Planlanan diğer reformlar, özel olarak idari yargıya odaklanmaktadır ve idari yargıya usullerine ilişkindir.

Doğrudan veya dolaylı olarak idari yargı mahkemeleri ile ilgili olan tüm reformlar, başvurmayı kolaylaştırmak ve proje faaliyetleri ile reform öncelikleri arasındaki ilişkiyi vurgulamak adına, bu Yol Haritasına yansıtılmıştır.

DANIŞTAY STRATEJİK PLANI 2019-23

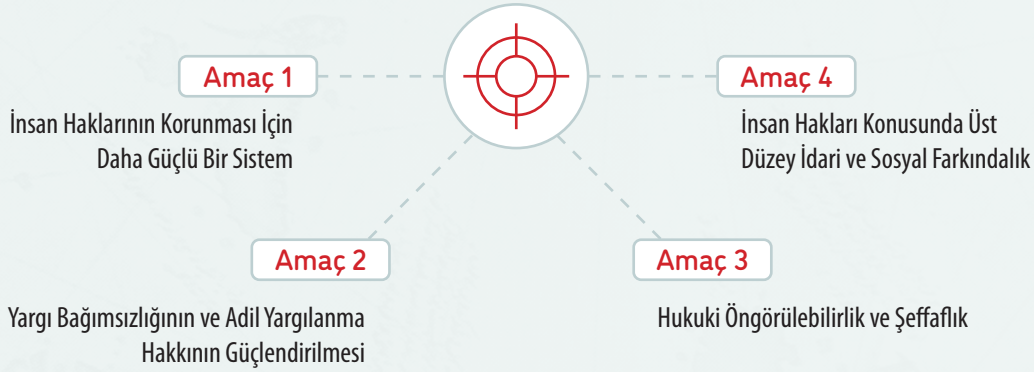
Hem Türk idari yargı sistemi hem de projede önemli bir paydaş olan Danıştay, ilk derece idari yargı mahkemeleri ve BİM'lerin çalışmalarında temel bir etkisi olan içtihat birliğinin sağlanması açısından da kilit öneme sahiptir.

Danıştay, 2019-2023 dönemi için kendi stratejik planını yayınlamıştır ve söz konusu plan içtihat birliğinin sağlanması, iş yükünün azaltılması, karar yazma yöntemlerinin geliştirilmesi ve kararların gerekçelerinin güçlendirilmesi, danışma ve inceleme işlevlerinin güçlendirilmesi ile kurumsal iletişim ve iş birliğinin artırılması gibi konuları içermektedir. Bu reformlar, idari yargı sisteminde potansiyel etkilere sahiptir.

Yol Haritası, projeye ilgili olan hâllerde Danıştayın uygulamakta olduğu reformları içermektedir. Danıştay, projeyi aktif bir şekilde desteklemektedir ve proje ekibi, çalışmalar ilerledikçe Danıştay ile de yakın iş birliği içerisinde olacaktır.

İNSAN HAKLARI EYLEM PLANI - MART 2021

İnsan Hakları Eylem Planı (İHEP), Türk Hükûmeti tarafından Mart 2021'de yayımlanmıştır. Eylem Planı'nın amaçları arasında şunlar yer almaktadır:

İHEP, bazıları doğrudan veya dolaylı olarak bu Yol Haritasıyla ilişkili bir dizi Hedef ve Faaliyet içermektedir. Eylem Planı'nın uygulama süresi iki yıldır, yani İHEP faaliyetlerinin mevcut Yargı Reformu Stratejisi ve Yol Haritası süresince tamamlanması beklenmektedir. Nisan 2021'de İHEP'i desteklemek üzere yayımlanan Uygulama Takvimi ile çeşitli faaliyetler için somut bir zaman çizelgesi belirlenmiştir. İlgili olan yerlerde, bunlara ilişkin atıflar Yol Haritasında gösterilmiştir.

PİLOT MAHKEMELER

Yol Haritası tedbirlerinin uygulanmasını desteklemeye yönelik usul ve uygulamaların tasarımı ve yürürlüğe girmesine ilişkin bir dizi proje faaliyeti, “**pilot mahkemelerin**” dâhil olmasına işaret etmektedir. Projeye katılmak üzere **altı pilot mahkeme** belirlenmiştir. Bunlar:

Pilot mahkemelerin hâkimleri ve personeli, süregiden analizlere destek verme ve geliştirilen yeni materyalleri gerçek ortamda test etme konusunda proje ekibi ile yakın iş birliği içerisinde çalışacaktır. Pilot mahkeme çalışmalarının sonuçları, projenin ilerleyen aşamalarında daha genel uygulamaya yönelik kararlara altlık oluşturmak amacıyla yayımlanacaktır.

YOL HARİTASININ YAPISI

Yol Haritasının genel yapısı, Türkiye 2019-2023 Yargı Reformu Stratejisi'ni yansıtmayı ve tamamlamayı amaçlamaktadır.

Yol Haritası belgesinin "**Faaliyetler**" sütunu, projenin Eylem Tanımı belgesinde yer alan veya derinlemesine ön inceleme çalışmasında belirlenen Türk makamları tarafından planlanan faaliyetleri listelemektedir.

Bir kısım faaliyetler, **Pilot Mahkeme Faaliyeti** olarak belirlenmiştir. Bu faaliyetler, proje kapsamında hazırlanan Ön Değerlendirme Raporu'na ek olarak sunulan, onaylanmış listenin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu faaliyetlerin tüm ayrıntıları farklı planlama belgelerinde sunulmuştur.

Lider/Destekleyici Kurumlar istenen çıktıyı elde etmek için uygulamayı desteklemeye yönelik olarak tek başına veya birlikte sorumluluk üstlenecek proje paydaşlarını göstermektedir.

Destekleyici proje faaliyeti istenen çıktıyı elde etmek için belirlenen süre içerisinde uygulanacak spesifik bir proje faaliyetini veya ilgili alt faaliyeti göstermektedir.

Amaçlar projenin uygulanmasıyla elde edilecek değişiklikler veya somut sonuçları göstermektedir. Çıktılara ilişkin kullanılan dil, projenin halihazırda ilgili somut sonuca ulaştığını gösterecek şekilde yazılmıştır.

Ön Değerlendirme Raporu (Eylem Tanımı A.1.1) Mayıs-Haziran 2020'de tamamlanmıştır ve idari yargı sisteminin genel çerçevesini ve başlangıç amaçlı analizini hedeflemektedir.

Ara Değerlendirme ve Nihai Değerlendirme Raporları (Eylem Tanımı A.1.1) idari yargı sisteminin politikaları, yasal ve kurumsal çerçevelerine ilişkin süregiden derinlemesine değerlendirme ile faaliyetlerin ilerleme durumunu ölçerek, ilgili yerlerde yasal araçlarla daha fazla reform gerektiren alanlar hakkında tavsiyelere işaret etmektedir.

İDARİ YARGIYI ETKİLEYEN DİĞER YARGI REFORMU FAALİYETLERİ

Türk makamları tarafından planlanan bazı faaliyetler idari yargı sisteminin veya daha genel olarak Türk yargı sisteminin reformuna kayda değer bir katkıda bulunacaktır, ancak projenin kapsamının ötesinde olduğundan Yol Haritasında yer almamaktadır. Bunlar, aşağıdakileri içermektedir:

"Sulh komisyonları" reformu - Yargı Reformu Stratejisi (Girişten Amaç 9'a kadar)

"Kamunun taraf olduğu uyuşmazlıkların önemli bir kısmı sulh yoluyla çözülebilecek niteliktedir. Sulh yöntemine ilişkin olarak mevzuatta yer alan düzenlemelerin etkin bir şekilde işletilemediği anlaşılmaktadır. Mevzuatta yer alan düzenlemeye göre idarelerin adli yargıda dava açmadan veya icra takibine başlamadan önce karşı tarafı sulha davet etmesi esastır.

Ayrıca idareler, kendi aleyhlerine dava açılacağını veya icra takibine başlanacağını öğrenmeleri durumunda da karşı tarafı sulha davet edebilirler. İdari işlemler dolayısıyla haklarının ih-

lal edildiğini iddia edenler idareye başvurarak, uğramış oldukları zararın sulh yoluyla giderilmesini dava açma süresi içinde isteyebilirler. Bu düzenlemenin ve sulh usulünün işletilmesi için idareler bünyesinde kurulan komisyonların yapılarının yeniden düzenlenmesi bir yandan yararlanıcıların haklarının daha etkin korunmasını sağlarken diğer yandan mahkemelerin iş yükünü azaltacaktır.” ifadesi yer almaktadır.

Yargı Reformu Stratejisi'nin 9.4 sayılı Hedefi, kamunun taraf olduğu uyuşmazlıklarda sulh müessesesinin etkili uygulanmasının sağlanmasına yöneliktir.

Hâkimlerin atama, nakil ve terfii - Yargı Reformu Stratejisi'nin 2.1 sayılı Hedefi, hâkim ve savcılarının atama, nakil ile terfi sisteminin nesnel ve liyakate dayalı ölçütlerle geliştirilmesini sağlamaya yöneliktir. Önerilen reformlarla ilgili daha fazla ayrıntı, İnsan Hakları Eylem Planı'ndaki "Yargının Etkinliğini ve Kalitesini İyileştirme" başlıklı Hedef 3.3'ü destekleyen faaliyetler listesinde yer almaktadır. Bu çalışmaya Hâkimler ve Savcılar Kurulu önderlik etmektedir.

İHTİSASLAŞMANIN GÜÇLENDİRİLMESİ

İnsan Hakları Eylem Planı'ndaki 3.4 sayılı Hedef, ihtisaslaşmış mahkemeler için imar ve kamulaştırma davaları da dâhil olmak üzere yeni alanlar belirlenmesi için bir dizi Faaliyet ile desteklenmektedir. Uygulama Takvimi bunların, Ekim 2021'e kadar gerçekleştirilmesini öngörmektedir.

Genel olarak Türk mahkemelerini etkileyen usule ve işlemlere yönelik reformlar, aşağıdaki Yargı Reformu Stratejisi hedeflerini ve İnsan Hakları Eylem Planı faaliyetlerini içermektedir:

- Yasal reform, eğitim ve e-tebligatın daha fazla kullanımı ile tebligattan kaynaklanan sorunların giderilmesi (YRS 4.6, İHEP 2.4.h)
- Yargıda hedef sürenin geliştirilmesi (İHEP 2.4.b)
- Danıştayın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı uyuşmazlıklarda UYAP üzerinden dava açılabilmesi, dilekçe ve belge gönderilebilmesi (İHEP 2.7.d)
- Daha adil bir kaynak tahsisi ve dosya dağılımını mümkün kılmak için doğru bir dosya "puanlama" sistemi ile iş yükü ölçümünün iyileştirilmesi (YRS 3.7; 4.1)
- Kişisel verilerin korunması kaydıyla mahkeme kararlarının yayımlanması (YRS 6.10, İHEP 3.2.d)
- Mahkemelerdeki harç/masraf yapısının sadeleştirilmesi (YRS 8.1)

YOL HARİTASININ İZLENMESİ

Ön Değerlendirme Raporu (Eylem Tanımı Faaliyet A.1.1) Mayıs-Haziran 2020'de tamamlanmıştır ve idari yargı sisteminin genel çerçevesini ve başlangıç amaçlı analizini hedeflemektedir. Bu analiz, Yol Haritasının geliştirilmesine bilgi sağlamıştır.

2021 yılı içerisinde bir **Ara Değerlendirme Raporu** (Eylem Tanımı Faaliyet A.1.1) yayımlanacaktır. Bu çalışma da Yol Haritasının amaçlarına yönelik olarak ilerleme durumunu raporlayacak ve daha fazla analiz ve tavsiye içerecektir. "Yaşayan bir belge" olarak Yol Haritası da gerçekleşen ilerlemeyi yansıtmak ve gelecekteki faaliyetleri/amaçları uygun hale getirmek üzere güncellenecektir.

Projenin sonunda, bir **Nihai Değerlendirme Raporu** (Eylem Tanımı Faaliyet A.1.1) yayımlanacaktır. Bu çalışma, proje uyarınca getirilen değişiklikler ve reformların değerini ölçecek ve gelecekteki reformlara ilişkin tavsiyelerde bulunacaktır.

Hem Ara Rapor hem de Nihai Değerlendirme Raporu için yapılacak çalışmalardan bir tanesi, projenin uygulanması sırasında gerekli olarak belirlenecek reformları mümkün kılmaya yarayacak olası yasal değişiklikleri tespit etmek olacaktır.

Projenin sonunda Yol Haritası, gerçekleşen ilerlemeyi yansıtmak ve Türk makamlarının proje sonu ile 2023 (YRS ve Yol Haritasını içeren zaman) arasındaki dönemde ilerleteceği reform faaliyetlerini oluşturmak üzere güncellenecektir.

I

İDARİ YARGIDA İLK DERECE MAHKEMELERİ VE BÖLGE İDARE
MAHKEMELERİNİN İŞ YÜKÜNÜN AZALTILMASI

1

KAMU İDARESİNDE İYİ KARAR ALMA VE KURUM İÇİ İNCELEME¹

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
1 Türkiye'deki kamu idarelerinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda, uluslararası sözleşmeler ve mevzuatta yer alan temel insan hakları ve eşitlik ilkeleri, iyi idareye ilişkin Avrupa standartları ve Türkiye iyi uygulama rehberi hakkında farkındalıklarının artırılması	KDK Danıştay AdB Sayıştay TİHEK	<ul style="list-style-type: none"> Türkçeye çevrilecek olan "İdare ve Siz" AK Rehber Kitapçığı Kamu idarelerinin hukuk müşavirleri ile Cumhurbaşkanlığı'nın ilgili birimlerine yönelik tanıtım çalışmaları ve toplantılar/çalıştaylar Proje, KDK'nın "İyi Yönetim İlkeleri Rehberi" hakkında Türk kamu idareleri arasında farkındalığın artırılmasını destekleyecektir. TİHEK, insan hakları ve eşitlik konularında idareciler ve vatandaşlara yönelik rehber materyaller hazırlayacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.3.4] - [A.3.5] - [A.3.1]</p>	Kamu idarelerinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda, uluslararası sözleşmeler ve mevzuatta yer alan temel insan hakları ve eşitlik ilkeleri Avrupa Konseyi ve KDK'nın iyi yönetim ilkeleri hakkında farkındalığın artırılması.
2 Kamu idaresinde üst makamlara başvuruya ² ilişkin Avrupa standartları hakkında farkındalığın artırılması (2577 sayılı Kanun 11. Md.)	AdB Danıştay KDK	<ul style="list-style-type: none"> Türk sistemine uyarlanmış, kurum içi incelemeye ilişkin Avrupa standartları hakkında kamu idarelerine yönelik bir kitapçık hazırlanacak ve yayımlanacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.3.1]</p>	İdari işlemlerin kurum içi incelemesine ilişkin Avrupa standartları hakkında kamu idarelerinde farkındalığın artırılması.

¹ Ayrıca bakınız: Kamu Denetçiliği Kurumu İyi Yönetim İlkeleri ve Kamu Denetçiliği Kurumu Stratejik Planı (2017-2021) Amaç 1: Hukuka ve hakkaniyete uygunluk denetimi yoluyla adalete hızlı erişimi sağlamak, daha fazla değer üretmek ve etkinliği artırmak

² Avrupa Konseyinin "İdare ve Siz" El Kitabında şu ifadeler yer alır (s. 53): İdari makamlar tarafından alınan kararların incelenmesi için bireylere tanınan başvuru imkânı, modern demokratik toplumun ve iyi idarenin önemli bir unsurudur. Hukukun üstünlüğüne ve kuvvetler ayrılığına dayanan bir devletin temel unsurları idari işlemlere ilişkin yargısal inceleme ve davadır... Bununla beraber, daha hızlı, daha ucuz ve daha az resmi olan diğer inceleme yolları da bireyler için eşit derecede önemlidir. Bunlar, idari makâmın kendisinin gerçekleştirdiği kurum içi (veya idari) incelemeleri.... içerir."

1

KAMU İDARESİNDE İYİ KARAR ALMA VE KURUM İÇİ İNCELEME

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
3 Vatandaşların, uyuşmazlık konusu bir idari işleme karşı kurum içi inceleme (üst makamlara başvuru) hakkı konusunda farkındalıklarının artırılması (2577 sayılı Kanun, 11. Md.)	AdB KDK Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> Mahkemelerdeki ve internet sitelerindeki broşürler gibi tanıtım materyalleriyle ilgili bilgilerin olası kapsamı da dâhil olmak üzere vatandaşların hakları konusunda farkındalıklarının artması için olanaklar araştırılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.4.2] - [A.3.1] - [A.3.5]</p>	Vatandaşların, aleyhlerindeki bir idari işleme karşı kurum içi inceleme (üst makam incelemesi) hakkı konusunda farkındalığı artırılması.
4 Uyuşmazlık çözümü ve mahkemelerdeki gereksiz iş yükünü azaltmaya yönelik kamu idarelerinin "kamu zararı" ³ uygulamaları konusunda Sayıştay ile istişare	AdB Sayıştay Danıştay KDK	<ul style="list-style-type: none"> Sayıştay, kamu idareleri ve yargı organları tarafından uyuşmazlıkların çözülmesini teşvik etmeye ve mahkemelere gelen gereksiz dosyaları azaltmaya yönelik istişare toplantısı düzenlenecektir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.3.1] - [A.3.2] - [A.3.4] - [A.3.5]</p>	Kamu zararı müessesesinin yeniden ele alınarak uyuşmazlıkların dava öncesi çözümünün önündeki engellerin azaltılması.

Sayıştay 2019-2023 Stratejik Planı Temel Değerler ve Amaç 1, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Stratejik Planı 2019-2023
İHEP Hedef 3.1 'İdarenin İş ve İşlemlerinde Hukuki Öngörülebilirlik ve Şeffaflığın Güçlendirilmesi'
Hedef 9.1 'Kamu Görevlilerinin İnsan Hakları Farkındalığının Artırılması'

³ Bu husus, projenin Derinlemesine Değerlendirme aşamasında vurgulanmıştır. "Kamu zararı müessesesi", gerek kamu idarelerinin kontrol, denetim ve inceleme faaliyetleriyle gerekse de (Sayıştay yargısı dâhil) mahkeme kararlarıyla tespit olunan kamusal zararların ilgililerinden tahsil ve/veya tazmin edilmesi süreçlerini kapsayan oldukça geniş kapsamlı bir mekanizmadır. Özellikle kamu idarelerinin kendi takdir yetkileri çerçevesinde kamu zararının tespit ve tahsiline ilişkin olarak resen yaptıkları kontrol, denetim ve inceleme faaliyetlerinde, uyuşmazlıkların erken çözümü önünde engel teşkil edebilecek kimi yanlış anlama ya da yorumlamaların söz konusu olabildiği dile getirilmiştir. Bu durum, mahkemelerde gereksiz yere dava açılmasına neden olabilmekte ve yargı bütçesi üzerindeki baskıyı artırabilmektedir.

2

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜNÜN TEŞVİK EDİLMESİ

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
1 Uyuşmazlık çözüm mekanizması olarak KDK'nın profilinin yükseltilmesi	KDK Danıştay AdB	<ul style="list-style-type: none"> - KDK ile devam eden istişareler ve proje faaliyetlerine KDK'nın katılımı - KDK'nın AK Üye Devletlerini vurgulayan karşılaştırmalı bir rapor yayımlaması idare mahkemeleri üzerindeki baskıyı azaltmakta başarılı olmuştur. - Proje, ilgili Avrupa standartları ve uygulamaları, Kamu Denetçiliği Kurumunun rolünün güçlendirilmesine ilişkin öneriler ve Kamu Denetçiliği Kurumu ve kamu idarelerine yönelik rehber içeren bir rapor yayımlayacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.3.4]</p>	Proje paydaşları arasında KDK'nın rolü ve görevi hakkında farkındalığın artırılması; KDK içerisinde ve paydaşlar arasında ombudsmanlık müessesesinin BİM, idare ve vergi mahkemelerinin işini azaltma konusundaki uluslararası örneklerle ilişkin farkındalığın artırılması.
2 İdari uyuşmazlıklar bağlamında yargılama öncesi çözüm mekanizmalarının ve AUÇ usullerinin değerinin ölçülmesi.	AdB Danıştay KDK	<ul style="list-style-type: none"> - İdari uyuşmazlıklarda AUÇ mekanizmalarının belirlenmesi için ilgili paydaşlarla istişare toplantısı yapılacaktır. - Türkiye'deki idari uyuşmazlıklarda anlaşma sağlamaya yönelik AUÇ mekanizmalarının ve ilgili ulusal mevzuatın geliştirilmesine yönelik teklifler üretilecektir. - İdari Yargılama Usulü uyuşmazlıklarında bir veya daha fazla yeni AUÇ mekanizması test edilecektir. - Kamu idareleri arasında AUÇ mekanizmalarının getirilmesi için bir veya daha fazla protokol yapılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.3.2] - [A.3.4]</p>	BİM, idare ve vergi mahkemelerinin iş yükünü azaltmak ve yargılama öncesi uyuşmazlık çözümlerini teşvik etmek için AUÇ mekanizmalarının incelenmesi ve uygulanması konusunda Türk makamlarının çalışmalarının desteklenmesi.

Ayrıca
bakınız

Yargı Reformu Stratejisi Amaç 9

İHEP Hedef 3.5 'Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Etkinliğinin Artırılması ve Yaygınlaştırılması'

Kamu Denetçiliği Kurumu Stratejik Planı, Amaçlar 2 ve 3

3

İDARİ YARGILAMA USULÜNÜN SADELEŞTİRİLMESİ VE VERİMLİLİĞİNİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
1 İdari uyumsuzluklara ilişkin grup davalara yönelik pilot dava uygulamasının getirilmesi (YRS 8.7)	AdB HSK Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> Proje, pilot dava uygulamasının oluşturulmasını destekleyecektir. AİHM'in oluşturduğu pilot yargılama usulünün esaslarını, esassız davaların erkenden hızlı bir şekilde belirlenmesine ilişkin usulleri, öngörüye dayalı dosya yönetim sistemlerinin kullanımını gözden geçirmek için istişare toplantıları yapılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.3.3]</p>	Grup davalar için pilot dava uygulamasının getirilmesinin desteklenmesi/teşvik edilmesi; derinlemesine analiz yapılması ve proje Ara/Nihai Raporlarında tavsiyeler verilmesi.
2 Tek hâkim tarafından karar verilebilecek uyumsuzlukların kapsamının genişletilmesi (YRS 8.7)	AdB HSK Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> Proje, gerekli hâllerde toplantılar / çalıştaylar sırasında uzmanlık hususlarını ele almak üzere bir forum temin edecektir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.1] - [A.1.2]</p>	Derinlemesine analiz yapılması ve proje Ara/Nihai Raporlarında tavsiyeler verilmesi; gerekli görüldüğü şekilde Yol Haritasının geliştirilmesi.
3 Bazı idari uyumsuzluklarda tanık dinlenmesi olasılığı (YRS 8.7)	AdB HSK Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> Proje, gerekli hâllerde toplantılar / çalıştaylar sırasında uzmanlık hususlarını ele almak üzere bir forum temin edecektir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.1] - [A.1.2]</p>	Derinlemesine analiz yapılması ve proje Ara/Nihai Raporlarında tavsiyeler verilmesi; gerekli görüldüğü şekilde Yol Haritasının geliştirilmesi
4 Usullerin sadeleştirilmesi ve netleştirilmesi için ilgili paydaşlarla istişare hâlinde İdari Yargılama Usulü Reformu (YRS 2.4, 8.7)	AdB HSK Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> Proje 2575, 2576 ve 2577 sayılı Kanunlara yönelik reform olasılıkları ve muhtemel değişiklikleri tartışmak üzere paydaşlarla çalıştaylar/toplantılar düzenleyecektir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.1] - [A.1.2] - [A.1.4]</p>	Derinlemesine analiz yapılması ve proje Ara/Nihai Raporlarında tavsiyeler verilmesi; gerekli görüldüğü şekilde Yol Haritasının geliştirilmesi.

3

İDARİ YARGILAMA USULÜNÜN SADELEŞTİRİLMESİ VE
VERİMLİLİĞİNİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
<p>5 İdari yargı sisteminde vatandaşların her iki taraf-ta da deneyimlerini iyileştirmeye, uyuşmazlıkların erken çözümüne ve idari yargılama usulünün etkinliği ve verimliliğine yönelik olarak yargı mensupları ve kamu idarelerinin hukuk müşavirleri arasında diyalogun teşvik edilmesi.</p>	<p>Danıştay AdB HSK</p>	<ul style="list-style-type: none"> Yargı mensupları ve kamu idaresi temsilcileriyle istişare oturumları gerçekleştirilecektir. Bu oturumlarda, bilgi alışverişi yapılacak ve sistemin işleyişini iyileştirmek için olanakları belirlemeye yönelik ortak menfaat konuları araştırılacaktır. Bunların arasında içtihadın uygulanmasının ve idarenin takdir yetkisinin kullanımının iyileştirilmesi, sisteme ilişkin eksikliklerin giderilmesi, bilgi paylaşımı platformlarının geliştirilmesi, KDK'nın rolünün güçlendirilmesi, AUÇ mekanizmalarının belirlenmesi bulunmaktadır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.3.1] - [A.3.2] - [A.3.4] - [A.3.5]</p>	<p>İdari usulün etkinliği ve verimliliği ile vatandaşların genel deneyimini iyileştirmeye yönelik olanakların belirlenmesi; derinlemesine analiz yapılması ve proje Ara/Nihai Raporlarında tavsiyeler verilmesi; gerekli görüldüğü şekilde Yol Haritasının geliştirilmesi.</p>

Ayrıca
bakınız

Yargı Reformu Stratejisi Amaç 8 ve Amaç 9

İHEP Hedefler 2.2 '*Gerekçeli Karar Hakkının Güçlendirilmesi*', 2.4 '*Makul Sürede Yargılanma Hakkının Güçlendirilmesi*', 2.5 '*İddia ve Savunmanın Eşitliği İlkesine İlişkin Standartların Geliştirilmesi*', 2.7 '*Adalete Erişimin Güçlendirilmesi*'

II

İNSAN KAYNAKLARI: MESLEKİ KAPASİTENİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
<p>1 Performans değerlendirme ve terfi sistemi ile bağlantılı olarak idari yargı için zorunlu sürekli mesleki gelişim modelinin getirilmesi (YRS 3.4)</p>	<p>HSK AdB TİHEK</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bir eğitim ihtiyaçları analizine dayanarak, idari yargı hâkimleri için proje, bir eğitim programı uygulayacaktır. Bunların arasında: <ul style="list-style-type: none"> - Hukuki gerekçelendirme ve karar yazımı - İdari yargı içtihadında AİHM ve AYM kararları - Adil yargılama - Makul süre - Mülkiyet hakları hakkında HELP çevrimiçi kursu - İnsan hakları ve eşitlik konularında TİHEK rehberi <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.2.2] - [A.2.3] - [A.2.4]</p>	<p>Sürekli mesleki gelişimi desteklemek üzere idari hâkimlere eğitim verilmesi.</p>
<p>2 İdari yargıda insan hakları konusunda farkındalık ve duyarlılığın artırılması ile idari yargı davalarında AİHS'nin ve AİHM/Anayasa Mahkemesi içtihadının daha istikrarla uygulanması (YRS 1.3)</p>	<p>HSK AdB Anayasa Mahkemesi Danıştay</p>	<ul style="list-style-type: none"> - AİHS/AYM/ABAD hakkında meslektaşlar arası eğitim/yuvarlak masa toplantıları; AİHM'e ilişkin güncellemeler ve (yeni) kararları tanıtmak ve değerlendirmek üzere bir hâkimler ağı kurulacaktır. - İdari Yargıda Avrupa Adil Yargılama Standartları Vaka Örnekleri Kitabının Türkçe dilinde yayımlanması (AK/Folke Bernadotte Akademisi) ile AİHM, AYM ve Danıştay içtihadı gereğince İdari Yargıda Adil Yargılama Hakkına ilişkin yardımcı kitap yayımlanacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.2.5] - [A.2.6]</p>	<p>İdari yargıda insan haklarına ilişkin farkındalık ve duyarlılığın artırılması.</p>

II

İNSAN KAYNAKLARI: MESLEKİ KAPASİTENİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
3 Yeni uygulamalar hakkında ihtiyaca uygun hukuki eğitim verilmesi ve idari yargıda daha fazla uzmanlaşmayı sağlayabilecek herhangi bir tedbirin desteklenmesi (YRS 3.4)	HSK AdB Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> Alternatif uyumsuzluk çözüm mekanizmalarını da içerecek şekilde eğitim programı <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.2.2] - [A.2.3] - [A.2.4] - [A.2.5] - [A.3.1] - [A.4.4]</p>	Seçilen yeni uygulamalar ve özel idari yargı konularında hâkimler arasında bilgi ve becerinin artırılması.
4 İdare ve vergi mahkemesi ile BİM personeli için eğitim faaliyetlerinin güçlendirilmesi (YRS 3.5)	AdB	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim ihtiyaçları analizi Zaman/dava yönetimini de içerecek şekilde eğitim programı <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.2.2] - [A.2.3] - [A.2.4] - [A.4.1]</p>	İdare ve vergi mahkemesi ile BİM personeli için mevcut eğitimlerin desteklenmesi.
5 İdare ve vergi mahkemesi ile BİM / Danıştay personeline yönelik ve uygulamada toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin teşvikine devam edilmesi (YRS 3.7)	AdB TİHEK	<ul style="list-style-type: none"> Tüm proje faaliyetleri, toplumsal cinsiyetin ana plan ve programlara dâhil edilmesi ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilecektir. 	İdare ve vergi mahkemesi ile BİM personeli politikası ve uygulamasında toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinin teşvik edilmesi; TİHEK'in bireylerin eşit muamele hakkı, yasal olarak tanınan haklar ve özgürlüklerin uygulanmasında ayrımcılığın önlenmesine yönelik çalışmalarına destek verilmesi.
6 İlk derece mahkemeleri ve BİM'lerde idari yargıda daha fazla uzmanlaşma olanaklarının belirlenmesi / sürekli değerlendirme / BİM daire yapılarının düzenlenmesi (YRS 4.3)	HSK AdB BİM'ler Danıştay Seçili Pilot Mahkemeler	<ul style="list-style-type: none"> Proje, gerekli hâllerde toplantılar / çalıştaylar sırasında uzmanlık hususlarını ele almak üzere bir forum temin edecektir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.1] - [A.1.2] - [A.1.3] - [A.4.2] - [A.4.3]</p>	İdari yargıda uzmanlaşmanın artırılmasına yönelik çalışmaların desteklenmesi.

II

İNSAN KAYNAKLARI: MESLEKİ KAPASİTENİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
7 Mahkeme personeli için usule ilişkin rehber materyallerin erişilebilirliğinin artırılması	AdB Seçili Pilot Mahkemeler	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkeme faaliyeti / revizyon ve yakın zamandaki diğer projelerde üretilen materyaller uyumlaştırılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.3] - [A.4.2] - [A.2.2] - [A.2.3] Dava-Zaman Yönetimi Eğitim Modülünde destek materyal ile mahkeme personelinin eğitimi</p>	Yakın tarihli projelerden ilgili materyallerin, gerekli olan hâllerde BİM, idare ve vergi mahkemelerine uyarlanarak, pilot mahkemelerde test edilmesi.
8 Kalem ve ön büro personelinin iş tanımlarına açıklık getirilmesi; yazı işleri müdürleri ve ön büro personeline daha fazla sorumluluk verilmesine yönelik olanakların gözden geçirilmesi	AdB Seçili Pilot Mahkemeler	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkeme faaliyeti / revizyon ve yakın zamandaki diğer projelerde üretilen materyaller uyumlaştırılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.3] - [A.4.2] - [A.2.2] - [A.2.3] Dava-Zaman Yönetimi Eğitim Modülünde destek materyal ile mahkeme personelinin eğitimi</p>	Yakın tarihli projelerden ilgili materyallerin, gerekli olan hâllerde BİM, idare ve vergi-mahkemelerine uyarlanarak, pilot mahkemelerde test edilmesi.
9 Mahkeme personeli için halkla ilişkiler ve iletişim becerileri eğitimlerinin sağlanması (YRS 6.10)	AdB	<ul style="list-style-type: none"> Proje, pilot mahkeme personeline eğitim sunmak için AdB ile iş birliği yapacaktır. 	Pilot mahkeme personelinin halkla ilişkiler ve iletişim becerileri konusunda AdB Eğitim Dairesi Başkanlığının geliştirdiği mevcut eğitim modülü ile eğitim alması; projenin Ara/Nihai Değerlendirme Raporlarında eğitimin daha fazla yaygınlaştırılması için tavsiyeler verilmesi.

Ayrıca
bakınız

Yargı Reformu Stratejisi Amaç 1, 2, 3, 4
HSK Stratejik Planı - 2017-2021, Amaç 5 - 'Yargının etkinliği ve verimliliğinin artırılması'
İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Stratejik Planı 2019-23
İHEP Hedefler 2.1 'Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığının Güçlendirilmesi',
3.3 'Yargının Etkinliği ve Kalitesinin Artırılması', 9.2 'Hâkim, Savcı ve Avukatların İnsan Hakları Farkındalığının Artırılması'

III

KALİTE, PERFORMANS VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
<p>1 İdari yargı konularında daha fazla uluslararası iş birliğinin teşviki; yaygın olarak karşılaşılan idari yargı zorluklarına ilişkin uluslararası standartlar ve alternatif politikaların araştırılması (Danıştay Amaç 4)</p>	AdB Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> BİM, idare ve vergi mahkemeleri reformuna ilişkin uluslararası deneyimi paylaşmak üzere uluslararası sempozyum; Belirli AK Üye Devletlerinde yakın zamanda gerçekleşen idari yargı sistemi reformlarına ilişkin rapor Türkçeye çevrilecektir. AB/Üye Devlet kurumlarına, paydaş kurumlardan temsilciler için çalışma ziyaretleri ve yerleştirmeler gerçekleştirilecektir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.4] - [A.4.4]</p>	İdari yargıda sıklıkla karşılaşılan güçlüklerle yönelik Türk makamlarında uluslararası standartlar ve alternatif politika yaklaşımları hakkında farkındalığın artırılması; Türk akademi çevresinin idari yargı politika yapımı konusunda katılımının artması (YRS Hedef 4.12'ye destek olarak: "Politika yapma sürecine akademik destek ve sosyal toplum kuruluşları katkıları ve karşılaştırmalı hukuk gibi konularda çalışmalar gerçekleştirilmesi").
<p>2 BİM, idare ve vergi mahkemesi ile BİM kalemlerinde ve ön bürolarda iş akışının daha standart hâle getirilmesi</p>	AdB	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkeme faaliyeti / revizyon ve yakın zamandaki diğer projelerde üretilen materyaller uyumlaştırılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.3] - [A.4.2]</p>	Yakın tarihli projelerden ilgili materyallerin gözden geçirilmesi, gerekli olan hâllerde BİM, idare ve vergi mahkemelerine uyarlanarak, pilot mahkemelerde test edilmesi, daha sonra tekrar incelenerek, daha yaygın uygulama için hazır hâle getirilmesi.
<p>3 BİM, idare ve vergi mahkemelerine yönelik rehber dilekçe örneklerinin oluşturulması</p>	AdB Pilot Mahkemeler HSK	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkeme faaliyeti - Pilot mahkeme ekipleri tarafından örneklerin geliştirilmesini desteklemek üzere uluslararası örnekler çevrilecektir; taslaklar üzerinde istişare için destek ve pilot çalışma için düzenlemeler yapılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.3] - [A.4.2]</p>	Dilekçe örneklerinin oluşturulması ve pilot çalışması yapılması; reddedilen dilekçelerin oranı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi.

III

KALİTE, PERFORMANS VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
4 CCJE ve ilgili diğer Avrupa/ AK organlarının tavsiyele- riyle uyumlu yargı kararı alınmasında iyi uygulamala- rın teşvik edilmesi	AdB Danıştay HSK	<ul style="list-style-type: none"> Proje, yargı kararı alınmasında zorluk- ların değerlendirilmesi ve iyi uygula- maların incelenmesi için hâkimlerden oluşan bir Çalışma Grubunun kurulma- sını destekleyecektir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.4.3]</p>	Hâkim Çalışma Grubunun oluşturulması; idari yargıda karar alma konusunda iyi uygulamaların teşvikine yönelik çalışmaların başla- tılması; çalışmanın ilerleme durumunun/çıktılarının pro- jenin Ara/Nihai Raporlarında belirtilmesi.
5 Karar yazma yönteminin iyileştirilmesi ve karar gerekçelerinin güçlendiril- mesi (YRS 8.7; Danıştay Amaç 1, Hedef 5)	AdB BİM'ler Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkeme faaliyeti - ilk derece mahkemeler ve BİM'lerde karar şab- lonları rehber seti oluşturulacak ve projenin eğitim bileşeni kapsamında ilgili eğitim verilecek; karar alma konusunda iyi uygulamaları tespit etmeye yönelik istişare toplantıları yapılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.3] - [A.4.2] - [A.2.2] - [A.2.3] - [A.2.4] - [A.4.3]</p>	Rehber karar örnekleri seti oluşturulması ve pilot çalış- manın yapılması; karar alma konusunda iyi uygulamaların keşfedilmesi ve tanıtılması; çalışmanın ilerleme durumu- nun/çıktılarının projenin Ara/ Nihai Raporlarında belirtil- mesi.
6 Aktarılan dosyaların mükerrer sayımı gibi durumlardan kaçınmak için aynı konuya sahip tüm dosyaların belirlenmesi; idari yargılama sürecinin aşamalarına ilişkin verile- rin iyileştirilmesi için BİM, idare ve vergi mahkemesi istatistiklerinin doğruluğu- nun artırılması YRS 4.2	AdB	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkemeler ve AdB ile istişare halinde devam eden analiz; projenin ikinci (Ara) Değerlendirme Raporunda daha fazla yorum ve tavsiye buluna- caktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.1] - [A.1.2] - [A.1.3] - [A.4.2]</p>	BİM, idare ve vergi mahkeme- si istatistiklerinin kalitesinin iyileştirilmesi konusunda Türk makamlarının çalışmaları desteklenmesi; çalışmanın ilerleme durumunun/çıktıları- nın projenin Ara/Nihai Rapor- larında belirtilmesi.

III

KALİTE, PERFORMANS VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
7 İdare ve vergi mahkemeleri ile BİM'lerde yargılama hedef sürelerinin incelenmesinin gözden geçirilmesi, iyileştirilmesi ve artırılması YRS 4.2	AdB HSK	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkemeler ve AdB ile istişare halinde devam eden analiz; projenin ikinci (Ara) Değerlendirme Raporunda daha fazla yorum ve tavsiyede bulunacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.1] - [A.1.2] - [A.1.3] - [A.4.2]</p>	Hedef sürelerin iyileştirilmesi konusunda Türk makamlarının çalışmalarının desteklenmesi; çalışmanın ilerleme durumunun/çıktılarının projenin Ara/Nihai Raporlarında belirtilmesi.
8 İdari yargılama süresince bilgi ve belge talep edilen kurumların, ilgili talebi mümkün olduğunca çabuk karşılması için tedbirler getirilmesi YRS 4.2	AdB HSK Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> Kıdemli yargı mensupları, kamu idarelerinin hukuk birimlerinin amirleri ile yapılacak olan çalıştaylar (ayrıca Danıştay, Sayıştay ve KDK) "idari sükuta" ilişkin sistematik engellerin araştırılmasını sağlayacaktır. E-tebligat, proje materyallerinde desteklenecektir. 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesinde yer alan "zımni ret" müessesesinin olası reformuna ilişkin usul reformu hakkında çalışmalar/araştırmalar yapılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.1] - [A.1.2] - [A.1.3] - [A.4.2] - [A.4.3] - [A.3.1] - [A.3.5]</p>	Türk makamlarının çalışmalarının desteklenmesi; tebligat işlemlerinin daha fazla kullanılmasının teşvik edilmesi; çalışmanın ilerleme durumunun/çıktılarının projenin Ara/Nihai Raporlarında belirtilmesi.
9 İdare ve vergi mahkemeleri ile BİM'lerde bilirkişi sisteminin etkinliği ve verimliliğinin artırılması YRS 4.6	AdB HSK	<ul style="list-style-type: none"> Proje, gerekli hâllerde toplantılar / çalıştaylar sırasında uzmanlık hususlarını ele almak üzere bir forum temin edecektir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.1] - [A.4.2] - [A.4.3] - [A.4.5]</p>	Bilirkişi sisteminin etkinliği ve verimliliğinin iyileştirilmesi konusunda Türk makamlarının çalışmalarının desteklenmesi; çalışmanın ilerleme durumunun/çıktılarının projenin Ara/Nihai Raporlarında belirtilmesi.

Ayrıca
bakınız

Yargı Reformu Stratejisi Amaç 4

İHEP Hedefler 2.4 'Makul Sürede Yargılanma Hakkının Güçlendirilmesi', 3.3 'Yargının Etkinliği ve Kalitesinin Artırılması', 3.6 'Bilirkişilik Sisteminin Kalitesinin Artırılması ve Öngörülebilirliğinin Sağlanması', 9.6 'Uluslararası İnsan Hakları Mekanizmaları ile İş Birliğinin Geliştirilmesi'

IV

ADALETE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE
HİZMETLERDEN MEMNUNİYETİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
<p>1 İdare ve vergi mahkemeleri ile BİM'lerce kullanılmak üzere tasarlanmış bir mahkeme kullanıcı memnuniyet anketinin oluşturulması ve düzenli aralıklarla anketlerin uygulanması</p> <p>YRS 6.8</p>	AdB HSK BİM'ler	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkeme faaliyeti - İdare ve vergi mahkemesi ile BİM'lere yönelik kullanıcı memnuniyet anketleri tekliflerle geliştirilecektir. Yöntem ve metodoloji pilot çalışması yapılacak; anketlerin ilerideki uygulamalarına yönelik tavsiyelerde bulunulacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.3] - [A.4.2]</p>	İdare ve vergi mahkemeleri ile BİM'lerde kullanıma uygun bir anket formatı ve yöntemi geliştirilmesi ve pilot anket çalışması sonuçlarına dayanarak mahkeme kullanıcı memnuniyetini geliştirmek için tavsiyelerde bulunulması.
<p>2 Proaktif medya ilişkileri faaliyeti (6.9), idare ve vergi mahkemesi ile BİM'lerin internet sitelerinin geliştirilmesi ve öğrencilere yönelik adliye ziyaretleri gibi faaliyetlerle proaktif medya iletişimi ve toplum kesimlerine ulaşmak suretiyle BİM, idare ve vergi mahkemelerinin çalışmaları hakkında kamu farkındalığının artırılması [ve STK'lar/akademisyenlerle toplantılar YRS 6.11]</p>	AdB Pilot Mahkemeler	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkeme faaliyeti - İdare ve vergi mahkemeleri ile BİM'lerin çalışmalarına ilişkin kamunun farkındalığını artırmaya yönelik olanaklar (topluma ulaşma ve akademik camia ile çalışma vb.) araştırılacaktır. Hukuk öğrencileri ve medyaya ulaşılabilecektir ve yıllık BİM raporları yaygınlaştırılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.4.2]</p>	Medya ve halkla ilişkiler planları ile ilgili en iyi uygulamaların belirlenerek, paylaşılması; pilot mahkemeler için basın ve halkla ilişkiler planlarının geliştirilmesi için iletişim ve Kamu Farkındalığı Danışmanlığı.
<p>3 UYAP Vatandaş Portalı ve SMS e-tebligat hizmeti hakkında vatandaşların farkındalığının artırılması</p>	AdB	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkeme faaliyeti - Yakın zamanlardaki diğer projelerde oluşturulan materyal incelenerek, idare mahkemesi amaçlarına uyarlanacaktır. 	Projenin, UYAP Vatandaş Portalı ve SMS hizmeti hakkında farkındalığı artırmaya katkıda bulunması

IV

ADALETE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE
HİZMETLERDEN MEMNUNİYETİN ARTIRILMASI

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
4 İdare ve vergi mahkemesi ile BİM süreçleri hakkında açıklayıcı broşürler hazırlanarak, çevrimiçi erişilebilirliklerinin sağlanması YRS 6.10	AdB	<ul style="list-style-type: none"> Pilot mahkeme faaliyeti - İdari yargılama usulü hakkında broşürler/ kitapçıklar hazırlanarak, pilot çalışması yapılacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.4.2]</p>	Broşürler/kitapçıklar aracılığıyla mahkeme kullanıcılarına yönelik daha fazla destek sağlanması; ön büro ve kalem personeli üzerindeki zaman baskısının azalması sonucu azalacak hatalı dokümantasyon ile mahkemenin etkinliğinin artırılması.
5 İdari yargı sisteminde kadın haklarına ilişkin uygulamaların iyileştirilmesi YRS. 6.4	AdB	<ul style="list-style-type: none"> Kadınların ve erkeklerin adalete eşit şekilde erişimini temin etmeye ilişkin genel bir stratejik amaç olarak proje boyunca toplumsal cinsiyet stratejisi uygulanacaktır. <p>Eylem Tanımı - Toplumsal Cinsiyet Uzmanı, Toplumsal Cinsiyet Stratejisinin uygulanmasını destekleyecektir.</p>	Kadınların ve erkeklerin adalete eşit erişiminin teşvik edilmesi ve desteklenmesi.

Ayrıca
bakınız

Yargı Reformu Stratejisi Amaç 6

İHEP Hedefler 2.2 'Gereçli Karar Hakkının Güçlendirilmesi', 2.4 'Makul Sürede Yargılanma Hakkının Güçlendirilmesi', 2.7 'Adalet Erişiminin Güçlendirilmesi', 3.2 'Adli Süreçlerde Hukuki Öngörülebilirlik ve Şeffaflığın Güçlendirilmesi'

DANIŞTAYIN KURUMSAL KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE İÇTİHAT BİRLİĞİNİN TEŞVİK EDİLMESİ

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
<p>1 İctihat birliğinin temin edilmesi (Danıştay Amaç 1, Hedef 2)</p>	Danıştay BİM'ler	<ul style="list-style-type: none"> - Danıştay ile istişarede bulunulacak ve Danıştay temsilcileri, proje faaliyetleri/ istişare çalışmalarında BİM'ler ile liderlik rolü üstlenmek ve katkılar sağlamak üzere davet edilecektir. - Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile uyumlu olarak mekanizmalar hakkında yapılacak olan çalıştay, Danıştayın ilkeli kurallar benimsediği bağlayıcı veya ikna edici kararlar almasını sağlayacak olup, böylece daha sonraki vakalarda benzer hukuki meseleler veya maddi vakıalarla karşılaşıldığında Danıştay içtihadı ile uyumlu olarak karar verilebilecek ve bu da kararların öngörülebilirliğini artırarak, dosya sayısını azaltacaktır. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.4.5]</p>	Danıştayın yeni İctihat ve İstatistik Biriminin çalışması da dâhil olmak üzere içtihat birliğinin iyileştirilmesi için olanakların belirlenmesi; derinlemesine analiz yapılması ve proje Ara/Nihai Raporlarında tavsiyeler verilmesi; gerekli görüldüğü şekilde Yol Haritasının geliştirilmesi.
<p>2 Kamu idarelerinin, Danıştayın danışma ve inceleme görevleri konusunda farkındalıklarının artırılması (Danıştay Amaç 2, Hedef 1)</p>	Danıştay BİM'ler	<ul style="list-style-type: none"> - Danıştay ile istişarede bulunulacak ve Danıştay temsilcileri, kamu idarelerini de içeren proje faaliyetleri/istişare çalışmalarına öncülük etmek / katılmak üzere davet edilecektir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.3.1] - [A.3.5] - [A.4.3] - [A.4.5]</p>	Kamu idarelerinin, Danıştayın danışma ve inceleme görevleri konusunda farkındalıklarının artırılması.

DANIŞTAYIN KURUMSAL KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE İÇTİHAT BİRLİĞİNİN TEŞVİK EDİLMESİ

FAALİYET	LİDER/ DESTEKLEYİCİ KURUMLAR	DESTEKLEYİCİ PROJE FAALİYETİ	AMAÇLAR
<p>3 Danıştayın, ulusal yargı kurumları ve üniversite-lerle kurumsal iletişimi ve iş birliğinin güçlendirilmesi, uluslararası ve yabancı yargı kurumlarıyla iletişim ve iş birliğinin güçlendirilmesi (Danıştay Amaç 4)</p>	Danıştay	<ul style="list-style-type: none"> - Danıştay ile istişarede bulunulacak ve Danıştay temsilcileri proje faaliyetleri/ istişare çalışmalarına öncülük etmek / katılmak üzere davet edilecektir. - Danıştay, AB/Üye Devlet kurumlarında gerçekleştirilen çalışma ziyaretleri/ yerleştirmelere katılımcı gönderecektir. - Danıştaya diğer hukuk sistemlerindeki BİM, idare ve vergi mahkemelelerinde "temyiz izni" hakkında hükümlerine ilişkin çalışmalarında destek verilmektedir. <p>Eylem Tanımı Faaliyet [A.1.4] - [A.4.4]</p>	Danıştayın, ulusal ve uluslararası iletişim ve iş birliğini güçlendirme ve idari yargının işleyişinde etkinliğin artırılmasına ilişkin amacının desteklenmesi.

Danıştay Stratejik Planı 2019-2023

İHEP Hedef 9.6 'Uluslararası İnsan Hakları Mekanizmaları ile İş Birliğinin Geliştirilmesi'

Öneriler 2023-2026

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	32
GİRİŞ	33
YOL HARİTASI'NIN YAPISI	34
TÜRKİYE STRATEJİK PLANLAMA DÖNGÜSÜ	34
PROJENİN NİHAİ DEĞERLENDİRME RAPORU	36
BÖLÜMLER	37
KAMU İDARESİNDE İYİ KARAR ALMA	37
ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMLERİNİN TEŞVİK EDİLMESİ	39
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN ÇALIŞMALARININ GELİŞTİRİLMESİ	43
İDARİ YARGILAMA USULÜNÜN SADELEŞTİRİLMESİ VE ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI	46
İDARİ YARGIDA MESLEKİ KAPASİTENİN ARTIRILMASI	49
KALİTE, PERFORMANS VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI	52
ADALETE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE HİZMETLERDEN DUYULAN MEMNUNİYETİN ARTIRILMASI	55
DANIŞTAYIN KURUMSAL KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE İÇTİHAT BİRLİĞİNİN TEŞVİK EDİLMESİ	58

KISALTMALAR

AdB	Adalet Bakanlığı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	Anayasa Mahkemesi
HSK	Hâkimler ve Savcılar Kurulu
İHEP	İnsan Hakları Eylem Planı
KDK	Kamu Denetçiliği Kurumu
TCA	Sayıştay
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
YRS	Yargı Reformu Stratejisi

GİRİŞ

İşbu İdari Yargının İyileştirilmesi İçin Yol Haritası 2023-2026, Ekim 2018 ve 20 Aralık 2022 arasında yürütülmüş olan “İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi” AB/AK Ortak Projesi kapsamında hazırlanmış, miras niteliğinde bir belgedir. Bu Yol Haritası, 2019-2022 dönemini kapsayan ve 27 Nisan 2022 tarihinde tanıtılan belgenin güncellenmiş bir versiyonudur. Bu Yol Haritası, 2023-2026 dönemi ve daha sonrasına yönelik olarak Türk makamlarının stratejik planlama faaliyetlerine bilgi sağlamayı amaçlayan orijinal Yol Haritası'nın zaman dilimini genişletmektedir.

Projenin genel hedefi, idari yargının bağımsızlığını, tarafsızlığını ve etkinliğini daha da güçlendirerek ve kamu farkındalığının artırılması ile kamunun idari yargıya güvenini artırmak olmuştur. Bu hedefe, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını destekleyen ve idari yargı sisteminin ihtiyaçlarına yanıt verebilirliği ile verimliliğini güçlendiren usullerin ve uygulamaların belirlenerek, yürürlüğe konmasında Türk yetkililere destek vermekle ulaşılmaya çalışılmıştır.

Projenin beklenen sonuçları aşağıdaki gibidir:

BS1

İdari yargının etkililiğinin iyileştirilmesi için yaklaşımlar ve politikaların belirlenmesi, kanıta dayandırılması ve uygulanmasının incelenmesi.

BS2

İdari yargının kurumsal ve mesleki kapasitesinin güçlendirilmesi ve bu yolla, kamunun idari yargıya olan güveninin artırılması.

BS3

İdari yargı sistemi ve mahkemelerin ağır iş yükünün giderilmesi için tedbirlerin belirlenmesi ve desteklenmesi, mevcut yargılama öncesi çözüm mekanizmalarının güçlendirilmesi ve uygun alternatif uyuşmazlık çözüm (AUÇ) mekanizmalarının uygulamaya konulması.

BS4

BİM'lerin ve Danıştayın dava yönetiminin daha etkili ve etkin hâle getirilmesi yolu ile temyiz davalarının görülme sürelerinin kısaltılması ve sistem ve süreçlerde gerekli değişikliklerin yapılması

YOL HARİTASININ YAPISI

İdari Yargının iyileştirilmesi için bir Yol Haritası'nın yayımlanması, projenin Eylem Tanımı'nda belirlenen ana faaliyetlerden bir tanesiydi. Bununla, idari yargı sisteminde tespit edilen sorunlara yönelik çözümlerin uygulanmasını mümkün kılacak bir çerçeve oluşturulması amaçlandı. Yol haritası yaşayan bir belge olarak hazırlanmış olup, değerlendirmelerde farklı hususlar ve öncelikler belirlendikçe değiştirildi. Güncellenmiş olan bu hâli de "yaşayan bir belge" olmasına ilişkin ilk amacı yansıtmaktadır.

İlk Yol Haritası'nın genel yapısı, Türkiye 2019-2023 Yargı Reformu Stratejisi'ni yansıtmayı ve tamamlamayı amaçlamıştır. Gerekli yerlerde düzenlemeler yapmak suretiyle, bu yapıya mevcut belgede de sadık kalınmıştır. Yol Haritası'nın ilk versiyonunda, Türk makamlarının planladığı faaliyetlere ek olarak, projenin ilk Eylem Tanımı'nda belirlenmiş ya da projenin ilk derinlemesine incelenmesi sırasında tespit edilmiş ve proje kapsamında gerçekleştirilecek çeşitli faaliyetler yer almaktaydı. Güncellenmiş bu belgeden, pilot mahkemelerle iş birliği içerisinde gerçekleştirilenler de dâhil olmak üzere proje faaliyetlerine yapılan atıflar, proje sona erdiğinden çıkarılmıştır.

Güncellenen bu belgede şunlar yer almaktadır:

- Türk makamlarınca belirlenmiş olan ancak tamamlanmamış ya da güncel stratejik planlarda yer alan **reform faaliyetleri**
- Projenin Nihai Değerlendirme Raporu'nda yer alan **öneriler**
- Proje sona ererken ortaya konan **faaliyetlerin ve çıktıların sürdürülebilirliğini** temin etmeye ya da desteklemeye yönelik çalışmalar.

Proje her ne kadar çoğunlukla idari yargı ve Danıştayın çalışmalarına odaklanmış olsa da Yol Haritası'nda kamu idareleri ve idari itiraz süreçlerine de atıf yapılmaktadır. Kamu idarelerinde iyileştirilmiş karar alma süreçleri ve uyuşmazlıkların erken çözümü, idari yargı mahkemelerine gelen davaların sayısını azaltmakta önemli bir rol oynamaktadır. İlk Yol Haritası'nın yayımlanmasından bu yana proje kapsamında iyi idare, Türk kamu idarelerinde insan hakları ilkelerine ilişkin farkındalığın artırılması ve kamu idaresinde kurum içi değerlendirmede iyi uygulamalar alanlarında çalışmalar devam etmiş olup, bu güncellenmiş belge de bu çalışmaların çıktılarını yansıtmaktadır.

TÜRKİYE STRATEJİK PLANLAMA DÖNGÜSÜ

Bu belge, 2019-2023 Türkiye stratejik planlama döneminin sonuna doğru yayınlanmakta olup, 2023-2026 dönemine ilişkin planlamayı desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu Yol Haritası'nda atıfta bulunulan mevcut planlama belgeleri şunlardır:

TÜRKİYE 2019-23 YARGI REFORMU STRATEJİSİ

Yol Haritası'nda, Yargı Reformu Stratejisine ilişkin atıflar, Mayıs 2019'da kabul edilerek, "2023 Yargı Vizyonu - Güven Veren ve Erişilebilir bir Adalet Sistemine" yönelik çalışmaları düzenleyen

Türkiye'nin Üçüncü Yargı Reformu Stratejisini konu almaktadır. Stratejinin amaçları arasında şunlar yer almaktadır:

- İnsan odaklı hizmet anlayışının geliştirilmesi
- Adalete erişimin kolaylaştırılması
- Hukuki güvenliğin güçlendirilmesi
- Hak ve özgürlüklerin daha etkin korunup geliştirilmesi
- Yargıya güvenin artırılması
- Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının geliştirilmesi

Yargı Reformu Stratejisi, bir bütün olarak Türk yargı sistemiyle ilgilidir. Yapılan reformlar, hukuk ve ceza mahkemelerinin yanı sıra idare mahkemelerini de etkileyecektir. Ancak, idari yargı mahkemelerinde başarılı bir uygulamanın mümkün olması için bazı reformların farklılıklar veya özel koşullara göre şekillendirilmesi gerekebilir. İdari yargı mahkemelerinin kendine has bazı özellikleri bulunmaktadır. Nispeten daha az sayıda hâkim olması, iş yükünün coğrafi dağılımı ve çoğu davada idari makamların katılımı bu özelliklerden bazılarıdır. Planlanan diğer reformlar, özel olarak idari yargı mahkemelerine odaklanmaktadır ve idari yargılama usullerine ilişkindir.

DANIŞTAY STRATEJİK PLANI 2019-23

Hem Türk idari yargı sistemi hem de projede önemli bir paydaş olan Danıştay, ilk derece idare mahkemeleri ve BİM'lerin çalışmalarında temel bir etkisi olan içtihat birliğinin sağlanması açısından da kilit öneme sahiptir.

Danıştay, 2019-2023 dönemi için kendi Stratejik Planı'nı yayımlamıştır ve söz konusu planda içtihat birliğinin sağlanması, iş yükünün azaltılması, karar yazma yöntemlerinin geliştirilmesi ve kararların gerekçelerinin güçlendirilmesi, danışma ve inceleme işlevlerinin güçlendirilmesi ile kurumsal iletişim ve iş birliğinin artırılması gibi konuları içermektedir. Bu reformlar, tüm idari yargı sisteminde potansiyel etkilere sahiptir.

2023 yılı içerisinde Danıştay, yeni bir Stratejik Plan yayımlayacaktır ancak söz konusu Plan, Yol Haritası'nın yayımlanmasından önce tamamlanmamıştır.

İNSAN HAKLARI EYLEM PLANI (İHEP) - MART 2021

Mart 2021'de Türk hükûmeti İnsan Hakları Eylem Planı'nı yayımlamıştır. İHEP'in amaçları şunları içermektedir:

Amaç 1: Daha Güçlü Bir İnsan Hakları Koruma Sistemi

Amaç 2: Yargı Bağımsızlığı ve Adil Yargılanma Hakkının Güçlendirilmesi

Amaç 3: Hukuki Öngörülebilirlik ve Şeffaflık

Amaç 9: İnsan Hakları Konusunda Üst Düzey İdari ve Toplumsal Farkındalık

İHEP, bir kısmı doğrudan ya da dolaylı olarak bu Yol Haritası ile bağlantılı olan bir dizi Amaç ve Faaliyet belirlemiştir. Eylem Planı'nın uygulama dönemi iki yıldır, başka bir deyişle Eylem

Planının faaliyetlerinin, mevcut Yargı Reformu Stratejisi ve Yol Haritası süresi içinde, 2023'e kadar tamamlanması öngörülmektedir. İHEP'i desteklemek üzere, Nisan 2021'de Türk hükûmeti bir Uygulama Takvimi yayımlayarak çeşitli faaliyetlere yönelik bir çizelge belirlemiş olup, Yol Haritası'nda ilgili olan yerlerde bunlara atıf yapılmıştır.

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU STRATEJİK PLANI 2022-2026

Yol Haritası'nın önceki hâlinde o dönemki KDK Planı olan 2017-2021 Stratejik Planı içerikleri yansıtılmaktaydı. KDK, 2022-2026 dönemine yönelik Stratejik Planı'nı hazırlamış olup, söz konusu bu belgenin içeriği de Yol Haritası'nın güncellenmiş hâlinde yer almaktadır.

PROJENİN NİHAİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Bu belge, proje kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler ve projenin devam ettiği süreçte Türk makamlarının getirdiği reformlara ilişkin yorumlar sunan **Proje Nihai Değerlendirme Raporu** ile birlikte okunmalıdır.

KAMU İDARESİNDE İYİ KARAR ALMA

(Ayrıca bk. İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi, Nisan 2021)

MEVCUT REFORM HEDEFLERİ - Kamu İdaresinde İyi Karar Alma

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
Kişilerin lehine olan yerleşik yargı içtihatları idare tarafından düzenli olarak takip edilecek, idarelere yapılan başvuruları kabul etme ve davadan feragat etme gibi konularda idarelerin yetkileri artırılacaktır. (İHEP Faaliyet 7.4.a)	AdB	İdari Uygulamalardan Kaynaklı Mülkiyet Hakkı İhlallerinin Önlenmesi (İHEP Hedef 7.4)

PROJE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ FAALİYETLERİ - Kamu İdaresinde İyi Karar Alma

FAALİYET	YORUMLAR
İyi idare ve kurum içi incelemeye ilişkin olarak Avrupa ve Türk standartları hakkındaki projeye ilişkin proje tarafından geliştirilen Türkçe dilindeki materyallerin tanıtılması ve yaygın olarak dağıtılması (AdB Kamu Denetçiliği Kurumu)	Materyaller, Türk Anayasası, uluslararası sözleşmeler ve mevzuatta yer alan temel insan hakları ve eşitlik ilkeleri ile iyi idareye ilişkin Avrupa standartları hakkında Türk kamu kurumlarının farkındalığını artırmayı amaçlamaktadır.
TİHEK Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Rehberi'nin tanıtılması ve dağıtımının yaygınlaştırılması	

PROJE POLİTİKA ÖNERİLERİ - Kamu İdaresinde İyi Karar Alma

ÖNERİ	YORUMLAR
Bir İdari Usul Kanunu'nun Yapılması (İUK)	Daha iyi kararların alınması, daha az uyuşmazlık çıkması, idari yargının iş yükünün azalması ve kamu idaresine duyulan güvenin artması sonuçlarına ulaşmak üzere kamusal makamlarda bulunan karar alıcılara daha net rehberlik sağlamaya yönelik olarak bir idari usul kanununun yapılması beklenebilir. Böyle bir kanun, idarenin tüm kurumlarında ve teşkilatında usul birliği sağlayacak olmanın yanı sıra usul ilkelerinin istikrarlı bir şekilde uygulanmasını gerektirecektir.
Fransa'daki "zımni kabul" pilot uygulaması hakkındaki uluslararası sempozyum bildirgesinin incelenerek, Türkiye'de benzer bir pilot uygulama olasılığının değerlendirilmesi	Fransa'da 2013 yılında seçili idari usullerde bir vatandaşın başvurusuna kamu idaresinden yanıt gelmemesinin, ilkel olarak, başvurunun kabulü anlamına gelmesine ilişkin ilke kabul edilmiştir (Bireyler ve idareler arasındaki ilişkilerin sadeleştirilmesi hakkında 2013-1005 sayılı Kanun'un 21. maddesi). Türkiye'de de benzer bir reformun, idari yargının iş yükünü azaltma potansiyeli bulunmaktadır.

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMLERİNİN TEŞVİK EDİLMESİ

(Ayrıca bk. Türkiye Yargı Reformu Stratejisi 2019-23; İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi, Nisan 2021)

MEVCUT REFORM HEDEFLERİ

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
Gerçek ve tüzel kişiler ile devlet arasındaki uyuşmazlıkları en hızlı ve en az maliyetle çözmek amacıyla idari sulh usulü getirilecektir. (İHEP Faaliyet 3.5.a)	AdB	Kamunun taraf olduğu uyuşmazlıklarda sulh müessesinin etkili uygulanması sağlanacaktır ¹ . (Yargı Reformu Stratejisi Hedef 9.4)
Adalet Bakanlığı içerisinde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin olarak kurumsal yapının güçlendirilmesi. (İHEP Faaliyet 3.5.d)		

PROJE POLİTİKA ÖNERİLER

ÖNERİ	YORUMLAR
İdari Makamlar ve Gerçek Kişiler arasındaki Davalara Alternatifler hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Rec(2001)9 sayılı Tavsiye Kararı ve Aralık 2022 tarihli Avrupa Konseyi üye devletlerinde idari uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuğun teşvik edilmesine ilişkin Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) belgesi, AUÇ yöntemlerini içeren bir sistemin oluşturulmasında rehber olarak kullanılmalıdır.	

¹ Yargı Reformu Stratejisi (Girişten Amaç 9'a kadar) şöyle demektedir:

"Kamunun taraf olduğu uyuşmazlıkların önemli bir kısmı sulh yoluyla çözülebilecek niteliktedir. Sulh yöntemine ilişkin olarak mevzuatta yer alan düzenlemelerin etkin bir şekilde işletilemediği anlaşılmaktadır. Mevzuatta yer alan düzenlemeye göre idarelerin adli yargıda dava açmadan veya icra takibine başlamadan önce karşı tarafı sulhe davet etmesi esastır. Ayrıca idareler, kendi aleyhlerine dava açılacağını veya icra takibine başlanılacağını öğrenmeleri durumunda da karşı tarafı sulhe davet edebilirler. İdari işlemler dolayısıyla haklarının ihlal edildiğini iddia edenler idareye başvurarak, uğramış oldukları zararın sulh yoluyla giderilmesini dava açma süresi içinde isteyebilirler. Bu düzenlemenin ve sulh usulünün işletilmesi için idareler bünyesinde kurulan komisyonların yapılarının yeniden düzenlenmesi bir yandan yararlanıcıların haklarının daha etkin korunmasını sağlarken diğer yandan mahkemelerin iş yükünü azaltacaktır," ifadesi yer almaktadır.

ÖNERİ	YORUMLAR
<p>İdari başvurulara ve itirazlara ilişkin mevcut yasal çerçevenin işleyişinin (2577 sayılı Kanun'un 10, 11 ve 13. maddeleri), (ayrıca bk. Genel İdari Usul Kanunu Tasarısı) bir idari itirazda bulunmak isteyen bireylerin idari kurumlarla iletişim kurma şeklinin daha açık hâle getirilmesine duyulan ihtiyaç da dâhil olmak üzere incelenmesi</p>	
<p>AUÇ yöntemleri hakkında yol gösterici olmak üzere yeni bir İdari Usul Kanunu (IUK) ör.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • AUÇ yöntemi seçeneklerinin belirlenmesi • İlgili idari makamların, uyumsuzluğun çeşitli aşamalarında, AUÇ yöntemlerini kullanmak üzere yetkilendirilmesi • Bireylerin AUÇ yöntemlerini kullanmak istemesi halinde idari makamların da bu sürece mevsuk ve özenli bir şekilde katılımının gerekli kılınması • İdari yargı mercilerinin; bütün derecelerde ve ilgili özel kanunların, düzenleyici işlemlerin ve içtihatların uygun gördüğü hallerde tarafları AUÇ yöntemlerine yönlendirmek üzere yetkilendirilmesi 	
<p>Genel bir İdari Usul Kanununa ek olarak, tarafların yargı yoluna başvurmadan önce uyuşmazlıklarını AUÇ yöntemlerini kullanarak çözmeye çalışmalarını zorunlu kılma olasılığı da dâhil olmak üzere özel mevzuat, yönetmelik ve hukuki uygulamaların geliştirilmesi incelenmelidir. Uyuşmazlığın tarafınca talep edilmesi hâlinde idari makamlar yasal olarak AUÇ yöntemlerinde iş birliği gösterme konusunda yasal olarak yükümlü olmalıdır. Bu gibi herhangi bir özel mevzuat, düzenleme ve hukuki uygulama daima hukukun genel ilkelerine ve mahkemeye erişim ilkelerine tabi olmalıdır. AUÇ'nin çözümsüz kaldığı yerlerde mahkemeye başvuru hakkı devam etmelidir.</p>	

ÖNERİ	YORUMLAR
<p>Diğer hukuk sistemlerinde yer alan “bildirim ve yorum” usullerine benzer şekilde belirli idari işlem/eylemlerin yapılma sürecinde idari makamların kamu ile istişare mekanizmalarının geliştirilmesi hususu değerlendirilmelidir. Uygun olan konulara ilişkin alanlarda bu gibi bildirim ve yorum usullerini kanunlaştırmak için harekete geçilmelidir.</p>	
<p>İdari işlem/eylemlerden doğan tam yargı davaları kapsamındaki davalar için “müzakere”/“uzlaşma”/“sulh”/“anlaşma” yolları değerlendirilmelidir.</p>	
<p>Kamu idaresinde “kamu zararı” denetiminin işleyişine yönelik mevcut algıların oluşturduğu uyuşmazlıkların idari yargıya gidilmeden çözümü önündeki caydırıcı unsurları ele almak için kamu görevlilerine yönelik ek rehber veya kanun reformunun getirilmesi</p>	
<p>Alternatif uyuşmazlık çözümüne yönelik “sulh komisyonlarının” etkin bir şekilde işlemesi için 659 sayılı KHK’da değişiklikler yapılması</p>	
<p>Bireyler ve diğer idari organlarla aralarındaki uyuşmazlıkların çözümüne yönelik olarak idari makamların uyuşmazlık çözümüne ilişkin maliyet uygunluk ve orantılı uyuşmazlık çözüm yöntemleri de dâhil olmak üzere belirli ilkelere uyacağını taahhüt edeceği bir “Uyuşmazlık Çözüm Taahhüdü” geliştirilmelidir.</p>	
<p>Uzmanlaşma alanına göre ayrıştırılmış olarak idari yargıda uzmanlaşmış arabulucuların bir listesi hazırlanmalı ve yayımlanmalıdır.</p>	

ÖNERİ	YORUMLAR
<p>Kariyer boyu sürekli mesleki eğitime katılım gerekliliğini de içeren asgari eğitim standartları ve nitelikleri belirleyen mevzuat veya uygulamanın geliştirilmesi suretiyle arabulucuların uygun şekilde nitelikli olması, eğitim alması ve uzmanlaşması temin edilmelidir. Bu önerinin geliştirilmesinde, başta arabuluculuk merkezlerinin kurulmasına yönelik olan 3.5.h sayılı faaliyet olmak üzere Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Eylem Planı faaliyetlerinin ilerlemesi dikkate alınmalıdır.</p>	
<p>Arabuluculuk hakkında farkındalığın artırılmasına yönelik olarak Türkiye Barolar Birliği ile veya illerdeki barolarla, Danıştay ve münferit idari yargı mahkemeleriyle ve Türk makamlarınca uygun görülen arabuluculuk birlikleriyle sözleşmeler ve anlaşmalar düzenlenmelidir.</p>	
<p>Vatandaşların ve kamu idarelerinin kurumsal arabuluculuktan faydalanabileceği alanlarda Kamu Denetçiliği Kurumu ile birlikte bir çalışma yürütülmesi olasılığı değerlendirilmelidir.</p>	
<p>Kilit liderleri ve Danıştay, Kamu Denetçiliği Kurumu, önde gelen kamu idarelerini, baroları, arabulucular ve diğer AUÇ uzmanlarını ve idari yargı mekanizmalarının münferit kullanıcılarını temsil eden kurumların temsilini dâhil etmek için idari uyumsuzluklarda başta arabuluculuk olmak üzere AUÇ'nin gelişimini izlemek üzere bir organ veya forumun oluşturulması olasılığı değerlendirilmelidir.</p>	

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN ÇALIŞMALARININ GELİŞTİRİLMESİ²

(Ayrıca bk. Kamu Denetçiliği Kurumu Stratejik Planı 2022-2026)

MEVCUT REFORM HEDEFLERİ - Kamu Denetçiliği Kurumu

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
<p>Başvurucuların KDK'ya erişebilirliğinin artırılması (Hedef 1.1)</p> <p>Şikâyet inceleme metotlarının geliştirilmesi ile denetim sürecinin etkinliğinin artırılması (Hedef 1.2)</p> <p>Kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine katkı sağlamak üzere önleyici raporlar hazırlanması ve eğitici rolün üstlenilmesi (Hedef 1.3)</p> <p>İdareler ile başvurular arasında uzlaştırıcı rolün güçlendirilmesi ve kararlara uyumun artırılması (Hedef 1.4)</p> <p>Kurumun etkinliğini artırmak amacıyla yeni mekanizmaların kurumsal işleyişe dâhil edilmesi (Hedef 1.5)</p>	<p>Kamu Denetçiliği Kurumu</p>	<p>Kişi Haklarının Korunmasını Sağlamak ve İdarenin İşleyişine Katkı Sunmak (KDK Stratejik Amaç 1)</p>
<p>Kuruma başvurma hakkının etkin kullanımı için KDK'nın ulusal düzeyde tüm kesimlerde tanınması (Hedef 1.2)</p> <p>KDK'nın uluslararası düzeyde tanıtımı ve kurumsal iş birliğinin artırılması (Hedef 2.2)</p>	<p>Kamu Denetçiliği Kurumu</p>	<p>Hak Arama Kültürünü Yaygınlaştırmak (KDK Stratejik Amaç 2)</p>

² Toplumda hak arama kültürünü geliştirmeye çalışan ve hukukun üstünlüğünü Türkiye'de bir kültür hâline getirme hedefi bulunan Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) Yönetim ve karar alma süreçlerini tüm paydaşların iş birliği ve katılımı ile yapmakta, uzlaşmacı, saydam, hesap verebilir, etkili ve sorumlu bir yönetim anlayışı içinde davranmaktadır. KDK faaliyetlerinde iyi bir yönetimin temel ilkeleri olan tutarlılık, sorumluluk, hesap verebilirlik, adillik, tarafsızlık, etkililik, hukuka bağlılık ve mesleki özen ve titizlik önemli bir yere sahiptir.

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
<p>Kurum vizyonunu gerçekleştirecek insan kaynakları stratejisinin uygulamaya geçirilmesi (Hedef 3.1)</p> <p>Kurumun bilgi teknolojileri altyapısını daha da güçlendirmek (Hedef 3.2)</p>	Kamu Denetçiliği Kurumu	Kurumsal Yapıyı Güçlendirmek (KDK Stratejik Amaç 3)

PROJE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ FAALİYETLERİ - Kamu Denetçiliği Kurumu

FAALİYET	YORUMLAR
<p>2022-2026 Stratejik Planı'nın uygulanması ve daha sonraki Stratejik Planların hazırlanmasında KDK'nın işleyişine ilişkin proje danışmanlarının sunduğu önerilerin değerlendirmeye devam edilmesi (Kamu Denetçiliği Kurumu)</p>	<p>Proje danışmanları şunlar hakkında öneriler geliştirmiştir:</p> <p>Gelişmiş demokratik kamu idaresini mümkün kılmak: Ana öncelik, KDK'nın tanınırlığı ve bilinirliğini, KDK'ya duyulan saygıyı ve KDK'nın beklentileri, raporları ve tavsiye kararlarına aşinalığı artırmaktır,</p> <p>Etkin düzenleyici ağlar oluşturmak: Ana öncelik, KDK ve diğer düzenleyici kurumlar arasında iş birliği ve eşgüdümü artırmak,</p> <p>KDK'nın tekniği ve yetkisini iyileştirmek: Ana öncelik, KDK'nın ulaşabileceği noktaları, bağımsızlığını ve etkisini genişletmektir.</p>
<p>Projenin geliştirdiği iyi idare uygulamaları ile Kurumun İyî Yönetim İlkeleri Rehberi gibi Türkçe dilindeki rehber materyallerin kamu görevlileri arasında tanıtılmasına ve bunlara ilişkin farkındalık artırılmasına devam edilmesi (Kamu Denetçiliği Kurumu)</p>	<p>Bu yayınlar Türkiye'deki kamu idarelerinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda, uluslararası sözleşmeler ve mevzuatta yer alan temel insan hakları ve eşitlik ilkeleri hakkında farkındalıklarının artırılmasını amaçlamaktadır.</p> <p>İyi idare hakkında Avrupa standartları ve Türk iyi uygulama kılavuzu</p>

PROJE POLİTİKA ÖNERİLERİ - Kamu Denetçiliği Kurumu

ÖNERİ	YORUMLAR
Ombudsmanlığın bütçe hazırlama ve uygulama süreci, Kurumun idarelerden bağımsız ve tarafsızlığına uygun olarak kendi bütçe tekliflerini yapabilmesini sağlayacak şekilde esnekliğe kavuşturulmalıdır.	
Ombudsmanlık resen inceleme ve gerekli olması halinde, kötü uygulamaya dair olguları ortaya koyan özel konu bazlı raporlara ilişkin yeni bir yetki ve gerekli kaynakları elde etmelidir.	
Ombudsmanlık, yerel mahkemeler tarafından gözetilen normal usul güvencelerine tabi olarak, mahkeme yargılamalarına bilirkişi olarak resen müdahale etmeye ve Anayasa Mahkemesi de dâhil olmak üzere, mahkemelerde dava açmaya ilişkin açık yetkiye sahip olmalıdır.	
Ombudsmanlık kurumunun saygınlığı, Kamu Başdenetçisinin statüsünün yüksek yargı mensuplarına ve diğer bütün kurum personelinin statüsünün yaptıkları görevle mütenasip olarak diğer yargı mensuplarına denk bir hale getirilmesi suretiyle artırılmalıdır.	
Ombudsmanlık tarafından hazırlanan Yıllık Raporun üzerinde daha geniş bir çerçevede tartışabilmek ve yasa koyucu ile Ombudsmanlık arasında daha yakın bir ilişki geliştirebilmek için parlamentoda özel bir komisyon kurulması ve böylece Ombudsmanlıkla yasa koyucu arasındaki diyalogun geliştirilmesi sağlanmalıdır.	

**İDARİ YARGILAMA USULÜNÜN SADELEŞTİRİLMESİ VE ETKİNLİĞİNİN
ARTIRILMASI**

(Ayrıca bk. Türkiye Yargı Reformu Stratejisi 2019-23; İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi, Nisan 2021)

MEVCUT REFORM HEDEFLERİ - Sadeleştime ve Etkinliğin Artırılması

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
Kamu idarelerinin taraf olduğu aynı nitelikteki uyuşmazlıklarda "pilot dava" usulü getirilecek, bu davanın ivedi bir şekilde görülmesi ile verilecek kararın aynı konudaki uyuşmazlıklar bakımından bağlayıcı olması sağlanacaktır. (İHEP Faaliyet 7.2.h)	AdB	İdari uyuşmazlıklara ilişkin grup davalara yönelik pilot dava uygulamasının getirilmesi (YRS 8.7)
İdare mahkemelerinde harç/masraf yapısının sadeleştirilmesi (YRS 8.1)	AdB	Hukuk yargılaması ile idari yargılamanın sadeleştirilmesi ve etkinliğinin artırılması (YRS Amaç 8)
Adli ve idari yargıda itiraz, istinaf ve temyiz başta olmak üzere kanun yollarına başvuru süreleri yeknesak hale getirilecek, böylelikle hak arama yollarının kullanılmasında belirlilik artırılabilecektir. (İHEP Faaliyet 3.2.a)	AdB	Adli Süreçlerde Hukuki Öngörülebilirlik ve 3.2 Şeffaflığın Güçlendirilmesi (İHEP Hedef 3.2)
Kişisel Verileri Koruma Kurulu'nun idari para cezası kararlarına karşı sulh ceza hâkimlikleri yerine idari yargıya başvuru imkânı sağlanacaktır. (İHEP Faaliyet 6.7.b)	AdB	Kişisel Verilerin İşlenmesinde Özel Hayatın Korunması (İHEP Hedef 5.7)
İdari yargıda mülkiyet hakkını etkileyen hususların ivedi yargılama usulüyle hızlı biçimde çözümü sağlanacaktır. (İHEP Faaliyet 7.2.g)	AdB	İcra Takibi ve Yargılama Süreçlerinden Kaynaklı Mülkiyet Hakkı İhlallerinin Önlenmesi (İHEP Hedef 7.2)

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
İdari yargılama süresince bilgi ve belge talep edilen kurumların, ilgili talebi mümkün olduğunca çabuk karşılaması için tedbirler getirilmesi (YRS 4.2)	AdB	Performans ve verimliliğin artırılması (YRS Amaç 4)

PROJE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ FAALİYETLERİ - Sadeleştime ve Etkinliğin Artırılması

FAALİYET	YORUMLAR
İdari Yargılama Usulü Kanunu'na ilişkin proje raporları ve iş akış tablolarını incelemek ve usul ve süreçlerin kalitesini azaltan engellerin, zaman kaybettirici unsurların, geciktirici unsurların önüne geçmek için usul kanununda gereken değişikliklere ilişkin önerilerde bulunmak üzere deneyimli hukukçulardan bir Komite oluşturulması.	

PROJE POLİTİKA ÖNERİLERİ - Sadeleştime ve Etkinliğin Artırılması

ÖNERİ	YORUMLAR
İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda gelecekte olacak tüm değişiklikler öncesinde yargı camiası ile istişare içerisinde mevzuat öncesi etki değerlendirme usulünün getirilmesi	Yargı camiası ile istişare, öngörülen olumsuz etki riskini azaltacak ve usuli değişikliklerde netlik sağlayacaktır
İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda bütüncül revizyon gerçekleştirilmesi	Kanun'un bütüncül olarak gözden geçirilmesinin ve modernize edilmesinin, yargıya / adalete erişimi geliştirme, usul adaletine katkı sunma, etkinliği artırma ve usul ekonomisini sağlama potansiyeli bulunmaktadır.

ÖNERİ	YORUMLAR
İdari yargı duruşmalarının etkinliğini artırmak için, maddi vakıaların tespitinde sözlü duruşmaların mahkemeye yardımcı olabileceği dava tiplerinde re'sen veya tarafların talebi üzerine tanık dinleme de dâhil olacak şekilde, alternatiflerin değerlendirilmesi	
Mahkeme duruşmalarının tutanağa geçmesi için iyileştirmelerin yapılması (idare mahkemelerinde tutulan duruşma tutanaklarının, taraf beyanlarının düzenlenmesi suretiyle detaylı olarak tutulması)	
Tek hâkim tarafından karar verilebilecek ve adil yargılanma hakkı üzerinde etkili olabilecek uyuşmazlık türlerine ilişkin mevcut hükümlerin işleyişinin yeniden değerlendirilmesi	Yeniden değerlendirmede dikkate alınabilecek hususlar karar almanın etkinliği ve hızına ilişkin mevcut hükümlerin etkileri, karar almada kalite ve tutarlılık, tek hâkimle karar alma açısından bir gösterge olarak parasal sınırın uygunluğu, itiraz hakkına ilişkin mevcut sınırların fiiliyattaki etkisini içermektedir.
Sınır dışı edilme, yıkım kararları gibi gecikmeksizin verilmesi gereken kararları içeren temel haklara ilişkin dava türlerine yönelik acil dava usulünün getirilmesi.	

İDARİ YARGIDA MESLEKİ KAPASİTENİN ARTIRILMASI

(Ayrıca bk. Türkiye Yargı Reformu Stratejisi 2019-23; İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi, Nisan 2021)

MEVCUT REFORM HEDEFLERİ - Mesleki Kapasitenin Artırılması

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
İdari yargı hâkimlerinin atanması, nakli ve terfiine ilişkin düzenlemelerin gözden geçirilmesi	HSK	İdari yargı hâkimlerinin atanması, nakli ve terfiinde liyakat temelli bir sistem oluşturulması (Yargı Reformu Stratejisi Hedef 2.1)
Yargıtay ve Danıştay üyeliğine seçilebilmek için en az 45 yaş ile birinci sınıf olmanın yanı sıra belli bir kıdem şartı getirilecektir. (İHEP Faaliyet 3.3.d)	AdB	İdari Yargının Etkinliği ve Kalitesinin Artırılması
İlk derece ve istinaf mahkemelerinde adalet komisyonu başkanlığı, idare mahkemeleri başkanlığı gibi görevlere atanabilmek için asgari mesleki kıdem şartı getirilecektir. (İHEP Faaliyet 3.3.e)	HSK	İdari Yargının Etkinliği ve Kalitesinin Artırılması
İdari yargı mensuplarının bilgilerinin güncelliğini ve mesleki gelişimlerini sağlamak amacıyla sürekli ve zorunlu eğitim modeli benimsenmesi. (İHEP Faaliyet 3.3.f)	AdB	İdari yargı mensuplarının mesleki bilgisinin güncel tutulması ve sürekli mesleki gelişiminin temin edilmesi (İHEP Faaliyet 3.3.f)
Adalet hizmetlerinin daha kaliteli verilebilmesi için hâkim, savcı ve yargı çalışanı sayısının, Avrupa Konseyi Adaletin Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) raporları da dikkate alınarak iş yüküyle orantılı olmasını temine yönelik çalışmalara devam edilmesi. (İHEP Faaliyet 3.3.h)	HSK	Yargı hizmetlerinin kalitesinin artırılması (İHEP Faaliyet 3.3.h)
“Staj Merkezleri” olarak belirlenen mahkemelerde idari yargı aday hâkimlerinin mahkeme stajlarının gerçekleştirilmesi (İHEP Faaliyet 3.3.i)	AdB	İdari Yargının Etkinliği ve Kalitesinin Artırılması

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
Yeni veya sık kullanılmayan uygulamalar hakkında hukuki eğitim verilmesi ve idari yargıda daha fazla uzmanlaşmayı sağlayabilecek herhangi bir tedbirin desteklenmesi (YRS 3.4)	Adalet Akademisi	İdari yargı mensuplarının mesleki bilgisinin güncel tutulması ve sürekli mesleki gelişiminin temin edilmesi (İHEP Faaliyet 3.3.f)
Yüksek mahkeme üyeleri, akademisyenler ve hukukçular arasında iş birliği ve etkileşimi artırmak amacıyla önemli konulara ilişkin düzenli değerlendirme toplantıları düzenlenmesi (İHEP Faaliyet 3.3.g)	Danıştay Adalet Akademisi	İdari Yargının Etkinliği ve Kalitesinin Artırılması
İmar ve kamulaştırmaya yönelik olarak idari yargı ihtisas mahkemelerinin belirlenmesi (İHEP Faaliyet 3.4.a)	HSK	İhtisas mahkemelerinin güçlendirilmesi (İHEP Hedef 3.4)
Yargı teşkilatının hâkim, savcı ve personel sayısı Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin kişi başına düşen ortalamaları ve fiili iş yükü dikkate alınarak artırılabilecektir. (YRS 3.7.a)	HSK	İdari Yargının Etkinliği ve Kalitesinin Artırılması
Meslek öncesi ve meslek içi eğitim kapsamında idari yargı hâkimlerine Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatlarını da içerecek şekilde düzenli olarak insan hakları eğitimi verilecektir. (İHEP Faaliyet 9.2.a)	Adalet Akademisi	İdari yargıda insan hakları konusunda farkındalık ve duyarlılığın artırılması ile idare hukukuna ilişkin uyumsuzluklarda AİHS'nin ve AİHM/Anayasa Mahkemesi içtihadının daha istikrarla uygulanması (YRS Amaç 1.3)
Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararlarına UYAP üzerinden erişim imkânı sağlanacak, bu kararlar başvuruya konu kararı veren ve kanun yolu incelemesini yapan hâkim ve savcılara bildirilecektir. (İHEP Faaliyet 9.2.b)	AdB	İdari yargıda insan hakları konusunda farkındalık ve duyarlılığın artırılması ile idare hukukuna ilişkin uyumsuzluklarda AİHS'nin ve AİHM/Anayasa Mahkemesi içtihadının daha istikrarla uygulanması (YRS Amaç 1.3)

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
Hukuki dinlenilme hakkının eksiksiz biçimde sağlanması ve yargılama süreçlerinde vatandaşlarla saygılı ve nezaketli bir iletişim sürdürülmesi amacıyla yargı mensuplarına yönelik düzenli eğitim faaliyetleri yapılacaktır. (İHEP Faaliyet 9.2.f)	Adalet Akademisi	İdari yargıda insan hakları konusunda farkındalık ve duyarlılığın artırılması ile idare hukukuna ilişkin uyumsuzluklarda AİHS'nin ve AİHM/Anayasa Mahkemesi içtihadının daha istikrarla uygulanması (YRS Amaç 1.3)

PROJE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ FAALİYETLERİ - Mesleki Kapasitenin Artırılması

FAALİYET	YORUMLAR
Tüm BİM'lerin yıllık faaliyet raporları, bölgedeki mahkemelerin hepsine ait toplumsal cinsiyet kırılımlı veriyi içermelidir.	Ankara BİM yıllık faaliyet raporlarında yer alan insan kaynaklarına ilişkin verilerin ayrıntı seviyesinin diğer bölgelere de iyi uygulama olarak benimsenmesi önerilmektedir.
İdari yargıda uzmanlaşma için olasılıklara ilişkin olarak uluslararası sempozyum tebliğinin incelenmesi	

PROJE POLİTİKA ÖNERİLERİ - Mesleki Kapasitenin Artırılması

ÖNERİ	YORUMLAR
Adli istatistiklerde Danıştay, BİM'ler ve İdari Yargı Mahkemelerinde görevli hâkim ve savcılara ilişkin genel toplumsal cinsiyet oranı hakkında yayının yeniden uygulamaya geçmesi	
Kadın temsiliyetinin daha az olduğu pozisyon ve unvanlarda eşitliğin temin edilmesi ve toplumsal cinsiyet eylem planlarının geliştirilmesiyle bu uygulamanın sürdürülebilmesine yönelik olarak kota belirlenmesinin değerlendirilmesi	

KALİTE, PERFORMANS VE VERİMLİLİĞİN ARTIRILMASI*(Ayrıca bk. Türkiye Yargı Reformu Stratejisi 2019-23; İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi, Nisan 2021)***MEVCUT REFORM HEDEFLERİ - Kalite, Performans ve Verimlilik**

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
Adalet sisteminde performans ölçümü ve geliştirilmesi ile kalitenin artırılmasına yönelik araçlar güçlendirilecektir. ³ (YRS 4.1)	HSK	Performans ve verimliliğin artırılması (YRS Amaç 4)
"Yargıda Hedef Süre" uygulaması vasıtasıyla sistemin şeffaflığı artırılabilecek ve makul sürede yargılanma hakkı daha etkin korunacaktır. ⁴ (YRS Hedef 4.2) (Ayrıca bk. İHEP 2.4.b)	HSK	Performans ve verimliliğin artırılması (YRS Amaç 4)
İstinaf mahkemeleri arasında oluşan kesin nitelikteki karar farklılıklarını giderecek bir sistemin kurulması sağlanacaktır. (YRS 4.4.e)	Danıştay AdB BİM'ler	Performans ve verimliliğin artırılması (YRS Amaç 4)
Yasal reform, eğitim ve e-tebligatın daha fazla kullanımı ile tebligatla ilgili sorunların giderilmesi (YRS 4.6; İHEP 2.4.h)	AdB	Performans ve verimliliğin artırılması (YRS Amaç 4)
7- İdare mahkemelerinde yargılama hedef sürelerinin incelenmesinin gözden geçirilmesi, iyileştirilmesi ve artırılması (YRS 4.2)	HSK	Yargı hizmetlerinin kalitesinin artırılması (İHEP Faaliyet 3.3.h)

³ Genel Sekreterlikçe yayımlanan 22 Eylül 2022 tarihli Genelgeyle Hâkimler ve Savcılar Kurulu yeni bir "Yargının Etkinliği Bürosu" açılacağını duyurmuştur.

⁴ "Avrupa Konseyi Adaletin Etkinliği Komisyonu'nun (CEPEJ), adil yargılanma hakkının korunmasına ilişkin olarak geliştirdiği Yargıda Zaman Yönetimi çalışmasına ilişkin bir model önceki Strateji Belgesi döneminde hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda genel bir çerçeve oluşturmak üzere ülke genelinde soruşturma ve yargılama hedef süreleri belirlenmiştir. Uygulamanın tam anlamıyla hayata geçebilmesi için bu Strateji Belgesi döneminde yerel düzeyde de hedef yargılama sürelerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır." YRS s. 48

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
“Staj Merkezleri” olarak belirlenen mahkemelerde idari yargı aday hâkimlerinin mahkeme stajlarının gerçekleştirilmesi (İHEP Faaliyet 3.3.i)		Performans ve verimliliğin artırılması (YRS Amaç 4)
Puanlama esaslı bilirkişi performans sisteminin getirilmesi, performans değerlendirilmesinin iyileştirilmesi, kota sisteminin etkin uygulaması, bilirkişilere verilen temel eğitimin güçlendirilmesi, Bilirkişi Görevlendirme Rehberi'nin hazırlanması (İHEP faaliyetler 3.6.a ila 3.6.i)	AdB	Bilirkişilik sisteminin kalitesinin artırılması ve öngörülebilirliğinin sağlanması (İHEP Hedef 3.6)
Adli ve idari yargıda görevsizlik ve yetkisizlik kararlarından dolayı yargılamaların uzamasının önüne geçecek bir model oluşturulacaktır. (YRS 6.1.b)		Adli ve idari yargıda adalete erişimin kolaylaştırılması için başvuru süreleri yeniden düzenlenecek ve süreçlerdeki belirsizlikler ortadan kaldırılacaktır. (YRS Hedef 6.1)

PROJE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ FAALİYETLERİ - Kalite, Performans ve Verimlilik

FAALİYET	YORUMLAR
UYAP üzerinde bir eğitim programı ile desteklenen yeni bir uyumlaştırılmış dava/karar kodu sisteminin uygulanması	
Tüm idari yargı mercilerinde uygulanacak kod sistemindeki gelecekteki güncellemeler/revizyonlar hakkında mutabakata varabilmek üzere Danıştay, BİM'ler ve AdB temsilcilerinden oluşan ortak bir komisyon oluşturulması	
Yargılamada revize dava/karar kodları sistemini mümkün kılacak şekilde hedef sürelerin uyumlaştırılması	

FAALİYET	YORUMLAR
Mahkeme personelinin veri giriş standartlarını iyileştirmek ve idari yargı mahkemeleri istatistiklerinin doğruluğunu artırmak için uyumlaştırılmış dava/karar kodları sisteminin potansiyelinin değerlendirilmesi	
Danıştay ve AdB arasında veri paylaşımına ilişkin düzenlemelerin sürdürülmesi	

PROJE POLİTİKA ÖNERİLERİ - Kalite, Performans ve Verimlilik

ÖNERİ	YORUMLAR
Kaynakların adil tahsisi, aşırı iş yükü birikiminin erken bir safhada tespiti ve ihtisas mahkemelerinin kurulmasına destek olasılığını artırmak üzere iyileştirilmiş dosya tevzi sistemini desteklemek için iş yükü ölçme yöntemlerinin (dava "puanlama" sistemi) iyileştirilmesi	
İlk derece mahkemelerine yönelik olarak BİM'lerde bir karar yazım rehberinin oluşturulması (Danıştayın var olan rehberine tamamlayıcı olarak) ya da asgari karar yazım standartlarının getirilmesinin değerlendirilmesi	

ADALETE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE HİZMETLERDEN DUYULAN MEMNUNİYETİN ARTIRILMASI

(Ayrıca bk. Türkiye Yargı Reformu Stratejisi 2019-23; İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi, Nisan 2021)

MEVCUT REFORM HEDEFLERİ - Adalete Erişim ve Memnuniyetin Artırılması

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
Sözlü ve yazılı açıklamalarla yargı süreçleri hakkında kamuyu hızlı ve doğru bir şekilde bilgilendirmek için BİM sözcüsü sisteminin sürdürülmesi (İHEP Faaliyet 9.3.c)	AdB	İnsan Hakları hakkında Kamu Farkındalığının Artırılması (İHEP Hedef 9.3)
İdari yargı sisteminde kadın haklarına ilişkin uygulamaların iyileştirilmesi (YRS 6.4)		Adalete erişimin kolaylaştırılması ve hizmetlerden duyulan memnuniyetin artırılması (YRS Amaç 6)
Yaşlıların adalete erişimini kolaylaştıracak önlemler alınacaktır. (YRS Hedef 6.5)		Adalete erişimin kolaylaştırılması ve hizmetlerden duyulan memnuniyetin artırılması (YRS Amaç 6)
İdare mahkemelerince kullanılmak üzere tasarlanmış bir mahkeme kullanıcı memnuniyet anketinin oluşturulması ve düzenli aralıklarla anketlerin uygulanması (YRS Hedef 6.8)		Adalete erişimin kolaylaştırılması ve hizmetlerden duyulan memnuniyetin artırılması (YRS Amaç 6)
İdare mahkemesi kararlarının yayımlanmasının, kişisel verilerin korunmasının temini ile artırılması (YRS 6.10; İHEP 3.2.d)		Adalete erişimin kolaylaştırılması ve hizmetlerden duyulan memnuniyetin artırılması (YRS Amaç 6)
AİHM kararları ile insan haklarına ilişkin uluslararası rapor, rehber ve benzeri belgeler, tercüme edilerek ilgili kurumlarla paylaşılacaktır. İHEP (İHEP Faaliyet 9.6.f)	AdB Danıştay	Uluslararası İnsan Hakları Mekanizmaları ile İş Birliğinin Geliştirilmesi (İHEP Hedef 9.6)

PROJE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ FAALİYETLERİ - Adalete Erişim ve Memnuniyetin Artırılması

FAALİYET	YORUMLAR
Projenin mahkeme kullanıcılarına yönelik gerçekleştirdiği anketin bulgu ve raporlarının hizmet kalitesinde ileride yapılacak iyileştirmelere bilgi sunmak üzere incelenmesi	
YRS Hedef 6.5 doğrultusunda tüm idari yargı mahkemeleri ve BİM'ler için bir mahkeme kullanıcıları anket yöntemi getirilmesi	
Mahkemelere gidemeyen ve mevcut anket yöntemlerinin dışında kalmış olabilecek potansiyel mahkeme kullanıcılarının (ör. yaşlılar, engelliler) ihtiyaçlarını daha iyi anlamak üzere bir yöntem geliştirilmesi	
Mahkemelerdeki mevcut erişilebilirliğin ve olanakların yeniden değerlendirilmesi (ör. yaşlı ve/veya engelli mahkeme kullanıcıları için bekleme koşulları)	
Mahkeme binasının kullanıcılar tarafından bir engel olarak görüldüğü yerlerde erişilebilirlik sorunlarını azaltmak için stratejiler geliştirilmesi	
Hizmet planlaması ve uygulamaya bilgi sağlamak üzere idari yargı mahkemesi kullanıcılarının toplumsal cinsiyet dağılımına ilişkin veri toplamının artırılması	
Hizmet planlaması ve uygulamaya bilgi sağlamak üzere bilgilendirici materyaller ve ön büro hizmetleri hakkında erkekler ve kadınların değişen ihtiyaçlarına ilişkin mahkeme kullanıcıları anketi verilerinin kullanılması	
Proje danışmanının önerilerini dikkate almak üzere BİM yıllık faaliyet raporu şablonunun incelenmesi	

FAALİYET	YORUMLAR
Mahkeme kullanıcılarının ihtiyaçlarına odaklanacak şekilde BİM'lerin internet sitelerinin içeriğinin geliştirilmesi (ör. usuller, maliyetler, harçlar); proje rehber materyalleri, Sıkça Sorulan Sorular ve broşürlerin dijital ortamda erişilebilir kılınması; mevcut ve geçmiş yıllık faaliyet raporlarının erişilebilirliğinin artırılması	
Davanın ilerleyişi hakkında bilgi kaynağı olarak UYAP vatandaş portalında BİM internet sitesi yönlendirmelerinin iyileştirilmesi	
2- Proaktif medya ilişkileri faaliyeti (6.9), idare mahkemelerinin internet sitelerinin geliştirilmesi ve öğrencilere yönelik adliye ziyaretleri gibi faaliyetlerle proaktif medya iletişimi ve topluluğa ulaşmak suretiyle idare mahkemelerinin çalışmaları hakkında kamu farkındalığının artırılması [ve STK'lar/ akademisyenlerle toplantılar YRS 6.11]	

PROJE POLİTİKA ÖNERİLERİ - Adalete Erişim ve Memnuniyetin Artırılması

ÖNERİ	YORUMLAR
Mahkeme kullanıcılarının erişebilirliğini artırmak için idari yargı mahkemeleri konumu/ tasarımının yeniden değerlendirilmesi	
İdari yargı mahkemelerinin mevcut harç ve masraflar yapısının adalete erişim hakkı üzerindeki olası etkilerinin yeniden değerlendirilmesi	
Mahkemelere erişimin önünde fiziksel engellerin olduğu tespit edilen yerlerde mahkeme duruşmalarının uzaktan yapılmasına yönelik (video konferans aracılığıyla) pilot uygulamaların değerlendirilmesi	

DANIŞTAYIN KURUMSAL KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE İÇTİHAT BİRLİĞİNİN TEŞVİK EDİLMESİ

(Ayrıca bakınız Danıştay Stratejik Planı 2019-2023)

MEVCUT REFORM HEDEFLERİ - Danıştay

FAALİYET	ÖNCÜ/DESTEK KURUMLAR	AMAÇLAR/HEDEFLER
1- İctihat birliğinin temin edilmesi (Danıştay Amaç 1, Hedef 2)	Danıştay	Danıştayın Yargılama Hizmetlerinin Niteliğinin Artırılması (Danıştay Stratejik Amaç 1)
İç kontrol sistemine uyumu artırmak (Danıştay Amaç 3 Hedef 2) İstatistiki verilerin derlenmesi ve değerlendirilmesinin iyileştirilmesi (Danıştay Amaç 3 Hedef 4)	Danıştay	Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Geliştirilmesi (Danıştay Stratejik Amaç 3)
Ulusal, uluslararası ve yabancı yargı kuruluşları ile üniversitelerle iletişim ve iş birliğinin güçlendirilmesi (Danıştay Amaç 4 Hedef 1 ve 2)	Danıştay	Danıştayın Kurumsal İletişimi ve İş Birliğini Güçlendirmek (Danıştay Stratejik Amaç 4)

PROJE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ FAALİYETLERİ - Danıştay

FAALİYET	YORUMLAR
BİM'ler ve ulusal yargı kuruluşları ile üniversitelerle iletişim ve iş birliğinin güçlendirilmesinin sürdürülmesi	
Uluslararası ve yabancı yargı kuruluşlarıyla iletişim ve iş birliğinin güçlendirilmesinin sürdürülmesi	
İHEP Faaliyet 9.6.f'yi desteklemek üzere AIHM kararları, uluslararası raporlar, rehberler ve benzer dokümanlar hakkında ilgili kurumlarla bilgi paylaşımının sürdürülmesi	

FAALİYET	YORUMLAR
Yıllık Raporlarda Danıştay atamalarına ilişkin bilgilerde Danıştay üyeleri ve kıdemli pozisyonları da içerecek şekilde toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış verinin ulaşılabilirliğinin artırılması	
Yeni dava kodları sisteminin uygulanmasıyla eş güdümlü olarak mahkeme personeli ve yargıya yönelik hızlı referans rehber materyallerinin geliştirilmesinde AdB ile iş birliği yapılması	
Muhtemel öngörülemeyen sonuçları tespit etmek ve gidermek için revize dava/karar kodları sisteminde uygulama sonrası değerlendirme konusunda AdB ile iş birliği yapılması	
Dava/kadar kodlarına ilişkin yeni sistemin sürdürülmesi ve yeni/değişen kodlarla ilgili karar almaya yönelik olarak AdB ile yapılandırılmış, ortak bir yaklaşım konusunda birlikte çalışılması	
İçtihat veri tabanı arama işlevinde iyileştirmeler yapmak için uyumlaştırılmış dava/karar sisteminin kullanılması, kullanıcı ihtiyaçları ve beklentilerinin netleştirilmesi için veri tabanı kullanıcılarıyla istişare edilmesi	

This Project is co-funded by the European Union, the Republic of Türkiye and the Council of Europe.
Bu Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

İdari Yargının iyileştirilmesi için Yol Haritası, Ekim 2018 ve 31 Mayıs 2023 tarihleri arasında yürütülmüş olan Türkiye'de "İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi" AB/AK Ortak Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Projenin genel hedefi, idari yargının bağımsızlığının, tarafsızlığının ve etkililiğinin güçlendirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması yoluyla kamunun idari yargıya olan güvenini artırmaktır. Yol Haritasının amacı, çözümlerin uygulanması için gereken eylemler konusunda paydaşlar ve proje ekibi arasında ortak bir anlayış geliştirmektir. Türkiye Üçüncü Yargı Reformu Stratejisi'ni (Mayıs 2019), İnsan Hakları Eylem Planı'nı (Mart 2021) ve Danıştay Stratejik Planı'nı (2019-2023) destekleyerek yansıtmaktadır. Yol Haritası, kamu idarelerinde iyi karar alma, alternatif uyuşmazlık çözümünün desteklenmesi, idari yargı usulünün sadeleştirilmesi ve geliştirilmesi, yargı üyeleri ve mahkeme personelinin kapasitesinin iyileştirilmesi, idare ve vergi mahkemelerinde verimliliğin ve hizmet kalitesinin artırılması, adalete erişimin desteklenmesi ve mahkeme kullanıcılarının memnuniyetinin artırılması ile içtihat birliğinin desteklenmesi de dâhil olmak üzere idari yargı sistemine ilişkin tüm unsurları ele almaktadır.

İşbu Yol Haritası 2019-2022 dönemini kapsayan ve 27 Nisan 2022 tarihinde tanıtılan belgenin güncellenmiş bir versiyonu olup, 2023-2026 dönemi ve daha sonrasına yönelik olarak Türk makamlarının stratejik planlama faaliyetlerine bilgi sağlamayı amaçlayan orijinal Yol Haritası'nın zaman dilimini genişletmektedir.

İdari Yargının Yol Haritası (2020-2023) ve Öneriler (2023-2026) olarak güncellenen Yol Haritasında; Türk makamlarınca belirlenmiş olan ancak tamamlanmamış ya da güncel stratejik planlarda yer alan reform faaliyetleri, Projenin Nihai Değerlendirme Raporu'nda yer alan öneriler ve Proje sona ererken ortaya konan faaliyetlerin ve çıktıların sürdürülebilirliğini temin etmeye ya da desteklemeye yönelik çalışmalara yer verilmektedir.

İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından ortaklaşa finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü, Projenin nihai faydalanıcı kurumudur. Bu Projenin sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

TUR

